

**Filozofická fakulta Univerzity Palackého
v Olomouci
KATEDRA HISTORIE**

**ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH KNĚZE
VE DRUHÉ POL. 20. STOLETÍ:
MONS. MILOSLAV KLISZ
(bakalářská diplomová práce)**

Vypracovala: Beata Kempná

Vedoucí práce: doc. Miloš Kouřil

2009

Děkuji doc. Miloši Kouřilovi za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní diplomové práce poskytl, a také Mons. Miloslavu Kliszovi za čas a vzpomínky, o něž se se mnou podělil.

podpis

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „*Životní příběh kněze ve druhé pol. 20. století: Mons. Miloslav Klisz*“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci, 30.4.2009

podpis

OBSAH:

1. ÚVOD:	6
2. DOUBRAVA:.....	10
2.1. PŘED ÚNOREM 1948:	11
2.2. PO VÍTĚZNÉM ÚNORU:.....	12
2.3. TZV. CÍRKEVNÍ ZÁKONY:.....	14
2.4. KATOLICKÁ AKCE A P. A. UNGER:	16
2.5. „V HODINĚ VELKÉ ZKOUŠKY“:.....	19
2.6. KATOLICKÝ TISK:.....	20
2.7. LEDEN 1950:	21
3. NOVÝ BOHUMÍN:.....	23
3.1. FARNOST:.....	23
3.2. VELEHRAD A MHKD:.....	25
3.3. NABÍDKA STÁTNÍ MOCI:	26
4. POMOCNÉ TECHNICKÉ PRAPORY:	27
4.1. POVOLÁVACÍ ROZKAZ:	27
4.2. V MIMONI:	28
4.3. PRÁCE U PTP:	30
4.4. KONEC U PTP:.....	34
5. ZLATÉ HORY:	35
5.1. ZLATOHOŘSKÉ ZAČÁTKY:.....	35
5.2. FARNOST:.....	36
5.3. POUTNÍ MÍSTO PANNY MARIE POMOCNÉ:	39
5.4. SPRÁVA MAJETKU:.....	44
5.5. BESEDY S DUCHOVNÍMI:	46

6. VRATIMOV:	50
6.1. OČIMA ÚŘADŮ:	50
6.2. SPRÁVA MAJETKU:.....	51
6.3. ANTONÍN VESELÝ:.....	52
7. HNOJNÍK:	55
7.1. LITURGICKÁ REFORMA:.....	56
7.2. DKO A SKD PIT:.....	58
7.3. JUBILEJNÍ ROK SV. METODĚJE:	60
7.4. DESETILETÍ DUCHOVNÍ OBNOVY:	61
7.5. NÁBOŽENSKÁ LITERATURA:	62
7.6. STÁTNÍ SOUHLAS:	62
7.7. JOSEF VRANA:	63
8. ZÁVĚR:.....	65
9. RESUME:.....	68
10. BIBLIOGRAFIE:	69

1. ÚVOD:

Katolická církev v době čtyřiceti let nadvlády komunismu v Československu je často diskutované téma. Mluví se o duchovních, kteří spolupracovali se státními orgány, nebo o kolaborantských organizacích katolických duchovních, jako např. o státní *Katolické akci* (KA), *Mírovém hnutí katolického duchovenstva* (MHKD) či *Sdružení katolického duchovenstva Pacem in terris* (SKD PIT). Dále slýcháme o pronásledované církvi a jejích představitelích, o vykonstruovaných procesech s duchovními římské církve, nebo o *Pomocných technických praporech*, kam byli kněží od roku 1951 přiřazováni za účelem převýchovy. Mnoho se ale nemluví o těch, kteří nepatřili ani k jedné z předešlých skupin. Hovořím o kněžích, kterým bylo umožněno legálně působit v pastorači, přestože nepatřili ke zjevným spolupracovníkům s vládnoucím režimem. Měli to štěstí, že přes všechny překážky, které jim komunistický režim kladl do cesty, mohli žít své povolání. Domnívám se, že do této skupiny patří i Mons. Miloslav Klisz, jehož jméno je zmíněno v podtitulu mé bakalářské diplomové práce. Na příkladě jeho života chci vykreslit jednu z mnoha vrstev existence katolické církve během těch čtyřiceti let nesvobody, které Československo zažilo právě v letech 1948-1989. Bylo by však omylem vnímat tuto práci, jako biografii, neboť to není jejím cílem. Raději ji nazvěme příběhem jednoho povolání, a to v době, která mu příliš nepřála.

Jak se mohl vyvíjet vzájemný vztah duchovních a státu? Co tento vztah ovlivňovalo? Jaké měli kněží možnosti? Existovala skutečně nějaká střední cesta mezi kolaborací a odporem? Byla ona střední cesta, cestou nejmenšího odporu? Kam skutečně lze zařadit Mons. M. Klisze? Takové i mnohé další otázky mne zajímaly a snažila se na ně najít odpověď, jak v archivních materiálech, tak v rozhovorech s narátorem.

Již teď na úvod bych ráda blíže představila Mons. M. Klisze, který se narodil 18. února 1916 v Polské Lutyni. Později se v roce 1919 rodina Kliszových přestěhovala do nedaleké Skřečoně, kde si otec zařídil truhlářskou dílnu.

Přestože se rodina hlásila k polské národnosti, byl M. Klisz zapsán na českou základní školu, ale po třech letech přestoupil na školu s polským vyučovacím jazykem. V roce 1935 maturoval na *Polském reálném gymnáziu v Orlové* a následně se přihlásil na pětiletá studia filozofie a teologie ve Vidnavě. Ale po polském záboru části československého pohraničí v akademickém roce 1938/1939 musel odejít na studia do Krakova, kde absolvoval čtvrtý ročník. Po zřízení *Protektorátu Čechy a Morava* se bohoslovci vrátili zpět do vidnavského semináře. I během války M. Klisz přiznával polskou národnost. Dne 31. března 1940 přijal ve Vratislavi kněžské svěcení z rukou vratislavského arcibiskupa Adolfa kardinála Bertrama. Svou primiční mši svatou poté sloužil 1. dubna 1940 v kapli *Kongregace sester služebnic Nejsvětější P. Marie bez poskvrny počaté v Novém Bohumíně*. Během svého života prošel Mons. Klisz následujícími farnostmi: Vendryně, Třinec, Doubrava, Nový Bohumín, Zlaté Hory, Vratimov, Hnojník a Albrechtice u Českého Těšína. V roce 1951 byl povolán na mimořádnou vojenskou službu k PTP, kterou ukončil až s jejím zrušením v roce 1954. K 1. srpnu roku 1998 odešel do důchodu. Taktéž od roku 1946 působil v liturgické komisi, v letech 1976-1979 zastával funkci rady apoštolské administratury v Olomouci a v roce 1977 byl jmenován čestným kanovníkem metropolitní kapituly u sv. Václava v Olomouci. K jeho aktivitám patřila i např. práce šéfredaktora časopisu *Fermentum*, kterou vykonával v letech 1990-1998. Svatý otec Jan Pavel II. jmenoval P. M. Klisze roku 1991 čestným prelátem svatého otce s právem užívat titul Mons.¹

K tématu katolické církve po roce 1945 již bylo napsáno mnoho, mezi stěžejní autory jistě patří S. Balík, K. Kaplan a V. Vaško. Během přípravy ke své práci jsem některé publikace těchto jmenovaných prostudovala, posloužily mi jako základní kámen k sestavení otázek, se kterými jsem se obrátila právě na Mons. Klisze. Podaly mi pohled na vývoj vztahu státu a katolické církve, jakož i podrobnosti k jejímu vlastnímu životu, na které jsem se blíže podívala ve specializovaných studiích J. Bílka o PTP, J. Cuhry o *Dílu*

¹ Baselides, R.: Wspomienia księdza pralata Miłosława Klisza. Pod okiem Opatrzności bożej. In: Głos ludu, č. 21, roč. LXI, 18.2.2006, s. 4.

Foltýn, D. a kol.: Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha 2005, s. 123.

Teister, J.: Msgre. Miłosław Klisz. In: Herald, č. 5, roč. 15, květen 2005, s. 6-7.

koncilové obnovy, F. Kunetky nebo L. Pokorného o liturgické reformě, J. Szymeczka o církvích na československu a T. B. Zbranka o *Pacem in terris*. Teoretický základ jak vést rozhovor s narátorem jsem získala z manuálu Orální historie autora M. Vaňka.²

Samozřejmě že jedním ze stěžejních pramenů byly vzpomínky Mons. M. Klisze, o které se se mnou podělil na několika společných setkáních. Nemohla jsem ale vynechat ani studium archivních materiálů, kdy jsem svou pozornost upřela především na fondy jednotlivých národních výborů, v jejichž správě se nacházely farnosti, kterými Mons. Klisz v inkriminované době prošel, ale neopomenula jsem ani fondy jednotlivých far. Navštívila jsem proto následující archivy: *Státní okresní archiv Frýdek – Místek, Jeseník a Karviná, Zemský archiv v Opavě, jeho pobočku v Olomouci a Archiv města Ostravy*. Archivní fondy jednotlivých národních výborů (MNV, ONV, KNV) se nacházejí v různých stavech zpracování a stejně tak jsou rozličné i po obsahové stránce, neboť v každém z nich se dochovaly prameny s rozdílným obsahem, přičemž se liší i množstvím, někdy se jedná prakticky o torza původní církevní agendy. Problémem v archivech byla přístupnost fondů, potažmo stupeň jejich zpracování, nepřístupné k bádání byly fondy: *NF MV N. Bohumín (1948-1953), NF – OV Jeseník (1948-1959), MNV Hnojník (1945-1990 (1991)) a FÚ Zlaté Hory (1508-1976)*, který je sice částečně přístupný, ale jeho inventář je zpracován pouze pro léta 1508-1952. Zajímavé informace jsem získala taktéž studiem dobových *Katolický novin*, ale i dnešního tisku.³

Práce je rozdělena do šesti základních částí, které jsou odvozeny od míst, na nichž Mons. Klisz po skončení druhé světové války působil. Jedná se tedy o pět farností a pomocné technické prapory, ke kterým byl povolán v roce 1951. Tyto jednotlivé kapitoly (*Doubrava, Nový Bohumín, Pomocné technické prapory, Zlaté Hory, Vratimov, Hnojník*) jsou dále rozděleny na menší části. Přestože bylo mým původním úmyslem sledovat u jednotlivých farností společnou linii, během studia nashromážděného materiálu se to ukázalo jako

² Viz bibliografie

³ Viz bibliografie

zcela nemožné, a tak členění a obsah jednotlivých kapitol, byl nadiktován informacemi, které poskytly archivní fondy a Mons. M. Klisz. Nejrozsáhlejší částí je kapitola *Doubrava*, v níž se pojednává i o druhé světové válce a jejím konci, o Vítězném únoru, zásazích státní moci do života církve, ale i o P. A. Ungrovi spojeného se státní *Katolickou akcí*. Další kapitola o farnosti *Nový Bohumín* není příliš rozsáhlá díky zdejšímu krátkému působení M. Klisze, ale i díky nepřístupnosti fondu *NF MV v Novém Bohumín*, který mohl přinést další informace. Část o *Pomocných technických praporech* se opírá především o vzpomínky narátora, které byly podepřeny základními informacemi z literatury. Část *Zlaté Hory* díky značnému množství archivního materiálu pojednávají o majetkových problémech a uzavření tamního poutního místa Panny Marie Pomocné. Kapitola *Vratimov* nepřináší mnoho poznatků, což je dáno jak minimálními archivními prameny, ale i málem relevantních vzpomínek narátora, výjimkou je část o samozvaném „ordináři českotěšínském“ Ant. Veselém. Poslední část o farnosti *Hnojník* byla limitována nepřístupným archivním fondem *MNV Hnojník*, a proto se opírá především o vzpomínky M. Klisze, které jsou v případě DKO a biskupa Jos. Vransy doplněny informacemi z *Katolických novin* či literatury.

V textu uvedené citace odpovídají pramenům, ale prošly úpravou ve věci zjevných překlepů, ne však po stránce gramatické či stylistické.

2. DOUBRAVA:

P. Miloslav Klisz začal působit ve farnosti Doubrava v květnu 1944, tedy v době kdy stále probíhala válka, která se jistě mnohým zdála být neměnnou součástí jejich životů. S jejím koncem přicházela naděje na lepší časy.⁴

Po válce byla v Československu opětovně nastolena demokracie a svoboda. Vztah státu a katolické církve v letech 1945-1948 lze charakterizovat jako vzájemně se respektující s občasnými komplikacemi, ať už se týkaly církevních škol či zemědělské půdy. V této době byla u nás přední mocenskopolitickou silou komunistická strana, která hlásala respektování svobody svědomí a náboženského vyznání, přičemž ji podmiňovala poměrem k výstavbě lidově demokratického státu.⁵

Únor 1948 znamenal změnu, ať už na scéně politické, tak v jejím důsledku i ve vztahu církve a státu. Vlády se ujala komunistická strana, která označovala katolickou církev za svého úhlavního nepřítele.⁶ Přesto se ale nejprve pokusila získat katolickou církev na svou stranu, neuspěla, a proto se rozhodla získat nad ní kontrolu. Za tímto účelem vznikla síť krajských a okresních tajemníků s úkolem dohledu nad kněžími, byl iniciován vznik schizmatické *Katolické akce a Státního úřadu pro věci církevní* (SÚC). Dále byl přijat zákon o hospodářském zabezpečení církví, kněží museli skládat slib věrnosti republice a bylo jim odebráno právo vedení matrik. Církev poškodil i zákon o povinném uzavření civilního sňatku, omezování náboženských shromáždění pod širým nebem nebo internace jejích biskupů. Dalším kontrolním zásahem státu do života církve byla i pracovní konference vlasteneckých kněží na Velehradě.⁷

⁴ Teister, J.: Msgre. Miloslav Klisz. In: Herold, č. 5, roč. 15, květen 2005, s. 6-7.

⁵ Kaplan, K.: Stát a církev v Československu 1948-1953. Brno 1993, s. 11-13, 16, 19.

⁶ Kaplan, K.: Stát a církev v Československu 1948-1953. Brno 1993, s. 23.

⁷ Balík, S. – Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno 2007, s. 16-17, 21-23, 26, 34, 39, 77, 129.

Kaplan, K.: Stát a církev v Československu 1948-1953. Brno 1993, s. 77, 95-97, 102, 104, 111-112, 128.

Změnám se nevyhnula ani katolická církev na Jesenicku a Těšínsku. Správou této části vratislavského biskupství byl po skončení druhé světové války pověřen papežský prelát ThDr. František Onderek. Později následovalo její vyjmutí z pravomoci vratislavské diecéze a povýšení na samostatnou apoštolskou administraturu se sídlem v Českém Těšíně, vše listem papeže Pia XII. ze dne 26. června 1947. V čele stanul její dosavadní správce Fr. Onderek.⁸

2.1. PŘED ÚNOREM 1948:

Po válce se ozvalo v Doubravě národnostní napětí pramenící v polském záboru uskutečněném v roce 1938. M. Klisz hovoří o farnosti Doubrava jako o české, ale s polskou menšinou. V době války si proto také vymohl, aby ohlášky po mši svaté, která bývala sloužena v němčině, mohly probíhat střídavě česky a polsky. Taktéž ještě v ten den, kdy byla Doubrava osvobozena, odsloužil P. Klisz májovou pobožnost v českém jazyce a s několika modlitbami v polštině. Ale právě pro zmíněný česko-polský antagonismus byl posléze požádán, aby raději nesloužil mše svaté v polském jazyce, které by mohly vzbudit odpor u českých šovinistů. Představitelé obce tak předcházeli možným problémům, jež by mohly vyústit i v uzavření kostela. Byly tedy slouženy pouze mše svaté v češtině.⁹

Situace se změnila s Vítězným únorem 1948. Na nové představitele obce se obrátila místní polská menšina s žádostí o obnovení polských bohoslužeb, ti je ale odkázali na místního duchovního správce. Administrátor Klisz však odmítl rozhodnout o celé věci sám, neboť se obával možných výtržností ze strany českých nacionalistů. Požadoval, aby mu tak bylo nařízeno rozhodnutím obce. Nakonec došlo ke společné domluvě, kdy P. Klisz navrhl, aby navštěvovanější nedělní mše svatá v osm hodin ráno byla vždy česká,

⁸ Pokorný, P.R.: Hranice českých a moravských diecézí po roce 1918. In: Historické listy, č. 2, 1992, s. 16.

Szymeczek, J. (ed.): Stát, církev a národ v Československé části těšínského Slezska (1945-1953). Český Těšín 2004, s. 18-19.

⁹ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 10.3.2009, archiv autora.

zatímco pozdější o desáté hodině dopolední byla střídavě česká a polská. Domluva proběhla při osobním setkání doubravského administrátora a místního starosty Krůla, který jeho řešením byl natolik nadšen, že mu okamžitě nabídl členství v komunistické straně. Sám Mons. Klisz na tuto situaci vzpomíná s úsměvem. Odmítl tehdy se slovy, že je sice kladně nakloněn znárodňování šachet, neboť se tak mohou zlepšit životní podmínky horníků, ale přesto je příliš velký rozdíl mezi jejich materialistickou a jím vyznávanou teologickou filozofií.¹⁰

2.2. PO VÍTĚZNÉM ÚNORU:

Doba po Únoru 1948 nebyla pro církev obecně příliš příznivá a státní úřady byly podezřívavé vůči každému hlasitému projevu vlastního názoru. Lidé se museli zodpovídat snad z každého svého slova, tak byl např. i M. Klisz předvolán v květnu 1948 před MAV v Doubravě, aby zde vysvětlil obsah dopisu, který výboru zaslal. Stálo v něm: *„Děkuji za pozvání ke schůzi 18.t.m. a prosím, abyste mou účast omluvili z těchto příčin:*

- 1. Církev Katolická je mnohem více než pouhá korporace(!). Nemohu se tudíž účastnit nějaké (!) schůze s Korporacemi jako představitel ř.k. církve. Doufám však, že katolíci budou jistě zastoupeni v některých ze zúčastněných organizací a korporací.*
- 2. Pro každou konferenci je třeba ovzduší vzájemné úcty a důvěry. Tuto úctu však AV naší církvi neprokázal, když při svém organizování pozval představitele jiné církve, ř.k. však opomenul, i když je daleko nejsilnější v Doubravě. MNV zásadně neplní závazky obce vůči naší církvi, jakož i (nad) nařízení nadřízených úřadů. Tímto jednáním jsou katolíci značně roztrpčeni,...*

Myslím, že vzájemná spolupráce, podepřená dobrou vůlí, by prospěla všem, a proto uvítáme každou snahu AV o zjednání nápravy.¹¹ Vyjádření obavy z opomenutí či vyloučení katolíků z obecních záležitostí si tedy podle

¹⁰ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 10.3.2009, archiv autora.

¹¹ SOKA Karviná, fond: MNV Doubrava, inv. č. 65, dat. (1923) 1945-1965, obs. Pamětní kniha obce Doubrava, evid. jed. kniha, s. 153.

místních orgánů vyžadovalo osvětlení. Administrátor Klisz se na jednání skutečně dostavil a původ svých slov objasnil mylnou informací, že farář československé církve je členem MAV. Ten se jím nestal díky svému povolání, ale díky svému členství ve *Svazu přátel SSSR*.¹²

Další změnu, kterou přineslo mocenské vítězství komunistické strany, byla nová instituce církevních tajemníků, jež se stali nedílnou součástí krajských a okresních národních výborů a profesionálního života všech kněží. Církevní tajemníci se stali přímými kontrolory nad duchovními, sledovali činnost kněží, jejich veřejný i osobní život a o všem informovali nadřízené orgány.¹³ Ale ne vždy musel být církevní tajemník pro duchovního nepřítelem. Mons. Klisz vzpomíná na vůbec prvního OCT v Karviné, kterým se stal bývalý listonoš Franiok. Jednalo se o věřícího člověka, který za ním chodíval, aby mu objasnil některé neznámé pojmy, se kterými se setkával na přednáškách o náboženské problematice určených církevním tajemníkům. Jejich vzájemný vztah byl bezproblémový, čemuž M. Klisz přičítá, proč asi bez jakýchkoliv problémů později dostal novobohumínskou farnost.¹⁴

Československo kladlo stále větší důraz na těžký průmysl a tedy i na těžbu černého uhlí. Hledali se noví horníci, ale i dobrovolní brigádníci, mezi které se zařadil i P. Klisz. Předseda ROH na dole František, známý v letech 1948-1989 jako *Důl Prezidenta Gottwalda*, mu právě tuto krátkodobou brigádu nabídnul a zároveň poukázal i na fakt, že touto cestou lépe pozná práci a život horníků, kteří jsou součástí doubravské farnosti. Stejně tak i oni mohou lépe poznat svého kněze. Nakonec M. Klisz odpracoval osmnáct směn, během kterých se naučil pracovat například s hornickou sbíječkou. Ale přítomnost kněze byla na šachtě vedoucími pracovníky přijímána poněkud s obavou, neboť se obávali možného nedůstojného chování havířů vůči duchovnímu, samozřejmě jim nemohli přikázat např. mluvit výlučně slušně. Právě aby předešli možným nepříjemnostem, umožnili M. Kliszovi využívat

¹² SOkA Karviná, fond: MNV Doubrava, inv. č. 65, dat. (1923) 1945-1965, obs. Pamětní kniha obce Doubrava, evid. jed. kniha, s. 153.

¹³ Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 102.

Kaplan, K.: *Stát a církev v Československu 1948-1953*. Brno 1993, s. 53.

¹⁴ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

samostatnou šatnu a koupelnu. Žádné problémy ale nenastaly, naopak s ním, podle slov Mons. Klisze, jednali uctivě a dokonce sami o své vůli mu dávali přednost např. po skončení směny ve frontě na odvoz klecí na povrch, s odůvodněním, že si musí před nedělní mší řádně odpočinout. Za svou práci byl později odměněn pamětní plakétou, o čemž měl informovat i podnikový tisk.¹⁵

2.3. TZV. CÍRKEVNÍ ZÁKONY:

Aby se církve dostaly plně pod kontrolu státní moci, byly přijaty tzv. církevní zákony, č. 217/1949 Sb. o vytvoření *Státního úřadu pro věci církevní* a č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem. V praxi to znamenalo, že každý kněz jakékoliv církve potřeboval ke své činnosti státní souhlas a jeho plat mu vyplácel stát. Vládní nařízení č. 219/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církve římskokatolické státem pojednávalo o platech, výuce náboženství, státním souhlasu, slibu věrnosti republice, hospodaření církve a obsazování volných obrocí.¹⁶

Kněží byli již dříve dotázáni na svůj postoj k platovému zákonu. P. Klisz se ve své písemné odpovědi vyhnul věcným komentářům, odvedl pozornost k jinému problému. Obec Doubrava mu totiž dlouhodobě nevyplácela kongruu, a proto napsal: *„Podle erekční listiny ř. kat. kostela v Doubravě má platiti základní kongruu farářů resp. i kaplanu politická obec Doubrava. Tak bylo vždy i před 1938. Po válce však MNV tento závazek neuznal přes výslovné nařízení a dekrét ZNV. Věc byla již několikrát urgována,... Obec Doubrava mi dluží přes 50 000 Kčs na mzdě /kongruře/ a spravedlnosti se nemohu dovolati. Když nový zákon zrušuje štolové poplatky, kdo mi zaručí že zákon bude respektován a bude podle zákona placen, když již po 3 roky platný zákon veřejným úřadem nerespektuje? Z tohoto důvodu považuji za*

¹⁵ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 10.3.2009, archiv autora.

¹⁶ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 26-28.

Kaplan, K.: *Stát a církev v Československu 1948-1953*. Brno 1993, s. 96-100.

*zbytečné posílali nějaké připomínky. ... Je mi však těžko věřit v lepší sociální řád, když jsem na mzdě poškozen o 50 000 Kčs. Když je dneska dostanu, co si koupím? A před 2 roky jsem mohl dostat různé poukazy, zvláště na auto, které bych pro vykonávání své služby velmi potřeboval. Neměl jsem však peněz, neboť mzda je mi zadržena.*¹⁷ Obecně se ale dá říci, že platový zákon odmítala jak církevní hierarchie, tak nižší duchovenstvo.¹⁸

V souvislosti s odporem kněžstva proti platovému zákonu bylo i několik z vyšších duchovních uvězněno.¹⁹ To vyplývá i ze zprávy o zatčení fryštátského děkana Ludvíka Sobka z Petrovic u Karviné, k němuž mělo dojít v souvislosti s protestní kampaní proti onomu platovému zákonu. Kromě zadržení děkana Sobka, které způsobilo manifestaci obyvatel Petrovic před tamní radnicí, byli zatčeni ještě karvinský děkan Jakub Gazurek a děkan Karel Heger ze Slezské Ostravy. K jejich propuštění došlo až na základě amnestie prezidenta republiky 28. října 1949. P. Klisz znal pouze J. Gazurka a L. Sobka a trůfá si říci, že na obou zanechalo zatčení stopy, neboť se po návratu chovali poněkud vystrašeně. Děkan Sobek měl několik měsíců po svém propuštění spáchat sebevraždu, ale mezi lidmi se mluvilo o politické vraždě. Měl být ubit a následně oběšen na okně své fary.²⁰

Jak to bylo s onou zadržovanou kongruou M. Kliszovi? Zakládací listina římskokatolického kostela v Doubravě ze dne 21. července 1898 uváděla povinnost obci platit základní kongruu doubravskému faráři i kaplanu. Administrátor Klisz tedy podal žalobu na MNV v Doubravě, podle vlastních slov tak učinil, aby zabránil dalším možným nepříjemnostem. Československý stát skutečně jménem M. Klisze žaloval MNV v Doubravě ve věci dlužné kongruy, jednalo se vlastně o formu výhrůžky, která měla přimět

¹⁷ ZA Opava, fond: KV NF v Ostravě, inv. č. 110, dat. 1948-1990, obs. Návrh platového zákona pro kněze, zprávy o postoji kněží k tomuto zákonu, evid. jed. karton 59.

¹⁸ Kaplan, K.: Stát a církev v Československu 1948-1953. Brno 1993, s. 97.

¹⁹ Kaplan, K.: Stát a církev v Československu 1948-1953. Brno 1993, s. 98.

²⁰ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

ZA Opava, fond: KV NF v Ostravě, inv. č. 109, dat. 1949, obs. Všeobecné záležitosti církevní, evid. jed. karton 59.

Szymeczek, J. (ed.): Stát, církev a národ v Československé části těšínského Slezska (1945-1953). Český Těšín 2004, s. 21.

doubravskou obec dále plnit své závazky dobrovolně o své vůli. Žaloba se týkala dlužné částky od 1. června 1945 až 31. prosince 1946, jejíž výše dosahovala hodnoty 25 175 Kčs. MNV v Doubravě učinil rozhodnutí o splacení onoho obnosu do konce března roku 1949, přes prvotní požadavek *Finanční prokuratury v Brně*, aby tak bylo učiněno do konce roku 1948. Nejprve byla zaplacená ona žalovaná suma z období od června 1945 do prosince 1946, která byla poukázána 7. ledna 1949, zbylá část byla přislíbena MNV zaplatit do konce března téhož roku. Díky tomuto závazku odpadla intervence u roku stanoveného na 27. ledna 1949 u *Krajského soudu v Ostravě*. Ale druhá splátka nebyla ve slibovaném termínu zaplacená, na což musel M. Klisz písemně MNV upozornit, a zároveň požadovat okamžité vyřešení celé situace. Zastupitelstvo obce Doubrava reagovalo okamžitým příkazem k vyrovnání pohledávky, k čemuž došlo 5. května roku 1949, takže nakonec byl dluh ve výši 63 775 Kčs plně splacen.²¹

Protože vyplácení kongruy doubravskému katolickému faráři příliš zatěžovalo obecní rozpočet, požádal MNV v Doubravě Ministerstvo školství, věd a umění o přesystemizování místa faráře, kdy by bylo zrušeno některé z neobsazených míst v pohraničí a bylo nahrazeno postem doubravského kněze. Ministerstvo školství, věd a umění ke dni 28. prosince 1948 rozhodlo po dohodě s československou apoštolskou administraturou o zrušení systemizovaného místa II. kooperátora ve Vidnavě a jeho přenesení na systemizované místo faráře v Doubravě. Tím obci zanikla povinnost platit kongruu faráři podle erekční listiny kostela s účinností od 1. října 1949.²²

2.4. KATOLICKÁ AKCE A P. A. UNGER:

Katolická akce (KA) bylo hnutí vzniklé v létě 1949, a to plně z iniciativy státu, který v něm zainteresoval tzv. pokrokové kněze, jinak řečeno kolaboranty

²¹ SOKA Karviná, fond: MNV Doubrava, inv. č. 311, dat. 1948-1949, obs. Přesystemizování místa faráře v duchovní správě, evid. jed. karta 47.

Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

²² SOKA Karviná, fond: MNV Doubrava, inv. č. 311, dat. 1948-1949, obs. Přesystemizování místa faráře v duchovní správě, evid. jed. karta 47.

Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

s komunistickým režimem. Samotná církev však tuto iniciativu striktně odmítala, považovala ji za schizmatickou a hrozila církevními tresty v případě účasti na ní. KA se nestala masovým hnutím, které by iniciovalo vznik národní církve a na počátku roku 1950 už prakticky nefungovala.²³

V okrese Karviná byla mezi kněžími malá podpora KA, což dokazovala nízká účast na bohoslužbách ve svátek Cyrilometodějský, či na jiných podporovaných státní *Katolickou akcí*. Doubravský administrátor Klisz, podle hlášení o rozhovoru s ním, omluvil svou nepřítomnost na plánované krajské konferenci KA v Ostravě v červenci 1949, např. svým odjezdem na dovolenou.²⁴

Důležitou osobností pro vznik a činnost KA na Těšínsku byl orlovský farář Petr Alois Unger, benediktýnský mnich.²⁵ Orlovská fara byla personálně obsazována právě benediktýnským klášteřem v Broumově. Orlová leží v bezprostřední blízkosti obce Doubrava, což přispělo ke skutečnosti, aby se P. A. Unger a M. Klisz znali. V souvislosti se jménem orlovského faráře se mezi duchovními mluvilo o jeho nemanželském původu, kvůli jehož zatajení byl vyloučen ze studií bohosloví. Později byl ale přijat do řádu benediktýnů a poslán na teologická studia do Olomouce, kde se však netěšil zvláštní oblíbenosti pro své povýšené chování.²⁶

P. A. Unger se stal Kliszovým zpovědníkem, díky čemuž se mohli vzájemně lépe poznat. Jednou z Ungrových aktivit byla finanční podpora nemajetných studentů bohosloví skrze *Spolek sv. Josefa* při ústavu Petrínů. Touto iniciativou se nechal inspirovat i P. Miloslav, takže doubravští farníci nakonec

²³ Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 23.

Kaplan, K.: *Stát a církev v Československu 1948-1953*. Brno 1993, s. 76-79, 83, 91.

²⁴ ZA Opava, fond: KV NF v Ostravě, inv. č. 60, dat. 1949, obs. Charakteristika kněží a jejich kádrové záležitosti, evid. jed. karton 38.

²⁵ Podle J. Szymeczka bývalý benediktýnský mnich, podle Mons. M. Klisze poslední benediktýn ve farnosti Orlová

Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

Szymeczek, J. (ed.): *Stát, církev a národ v Československé části těšínského Slezska (1945-1953)*. Český Těšín 2004, s. 20-21.

²⁶ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

Demel, J. (zprac.): *Inventář. Archiv římskokatolické fary Orlová 1715-1950 (1956)*. Karviná 1996, s. 5.

ze svých příspěvků vydržovali dva studenty bohosloví. Jejich vzájemné styky se přerušily po Vítězném únoru, kdy se mu Unger přiznal, že jej navštívili lidé od StB a vyhrožovali mu. Aby mohl i nadále bez problémů žít, podepsal spolupráci a vyhověl také jejich žádosti, aby se stal zakladatelem *Katolické akce* v okrese Karviná. Nátlak na něj měli činit pro jeho známost s nacistickým kolaborantem Emanuelem Moravcem, snad měl být dokonce jeho příbuzným, sám však přiznával jen společné setkání a omezený písemný styk, kdy si např. vzájemně přáli příjemné prožití svátků vánočních. Po tomto jeho přiznání si M. Klisz našel nového zpovědníka.²⁷

Protože byl Unger zakladatelem KA v karvinském okrese, přišel jednou i za P. Kliszem, aby se podepsal pod její provolání, tedy pod její plán práce a spolupráce s vládou. On však odmítnul. P. A. Unger tedy list opět schoval a prohlásil, že za ním vlastně vůbec nebyl. Ale díky svému vytížení prací pro KA potřeboval často záskok ve farnosti, s čímž se obracel i na svého souseda, administrátora Klisze. Formou poděkování byla asi i jeho nabídka finanční pomoci k renovaci doubravské fary. M. Klisz peníze skutečně obdržel a to s radou, aby je obratem utratil, jinak by mohly být při případné prohlídce státními orgány zabaveny. Ale P. A. Unger pomalu ztrácel důvěru svých farníků, dokonce na něj měla jedna z věřících na ulici zavolat otázku, zda ještě vůbec věří?²⁸

Za své zásluhy pro sbližování státu a církve se P. A. Unger dočkal ocenění, neboť v srpnu roku 1949 byl ustanoven zmocněncem ministerstva školství, věd a umění při Apoštolské administratuře v Českém Těšíně, ale na konci roku 1950 byl z této funkce odvolán, posléze zatčen a odsouzen k dvaceti letům vězení. Zde si mezi spoluvězni vysloužil pověst udavače. To s ním M. Klisz již neudržel žádné styky.²⁹

²⁷ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

²⁸ SOkA Karviná, fond: MNV Doubrava, inv. č. 311, dat. 1948-1949, obs. Přesystemizování místa faráře v duchovní správě, evid. jed. karta 47.

Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

²⁹ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

Szymeczek, J. (ed.): Stát, církev a národ v Československé části těšínského Slezska (1945-1953). Český Těšín 2004, s. 20-21.

2.5. „V HODINĚ VELKÉ ZKOUŠKY“:

Jednání mezi státem a katolickou církví ztroskotala v polovině roku 1949, tedy v době, kdy také vznikla tzv. *Katolická akce*, na což českoslovenští biskupové reagovali tzv. božítelovým pastýřským listem *V hodině velké zkoušky*. Výjimečný byl nejen obsahem, ale i svým dopadem, neboť jeho čtení či pouhé držení mohlo zapříčinit problémy se státními orgány, které jeho zveřejnění zakazovaly. Byl čten v kostelech v neděli 19. června 1949 právě na přenesený svátek Božího Těla, ale nakonec jej přečetla pouhá třetina kněží.³⁰ M. Klisz tento pastýřský list obdržel z rukou neznámého kurýra. V neděli v sedm hodin ráno jej navštívili předseda MAV NF v Doubravě Dominik Koláček a místopředseda MNV Vilím Kolář, kterým měl při jejich odchodu přislíbit, že list číst nebude. Později ještě přišli prap. Prachář a Dufek, kterým prý sdělil, že neví koho poslechnout, a proto se optá na postoj dalších kněží z jiných farností. Při jejich opakované návštěvě téhož dne se vyjádřil následovně: „*Věc jsem si rozmyslil, číst pastýřský list nebudu, ale řeknu, že přišel oběžník a četba jeho byla zakázána.*“³¹ Když tedy sloužil druhou mši svatou, skutečně oznámil přítomným věřícím obsah listu a měl se vyjádřit i ke komplikované situaci panující v obci ve vztahu mezi místními funkcionáři a římskokatolickou farností. Podle státních orgánů jeho negativní postoj k obci byl zapříčiněn nevyláčenou kongruou.³²

M. Klisz byl nakonec v souvislosti s pastýřským listem předvolán před trestní komisi na ONV v Karvině, konkrétně za přestupek čl. 3 zák. č. 125/27 Sb. a celá záležitost byla vyřízena stanovením pokuty 5000 Kčs, v případě neschopnosti úhrady vězením ve výši čtrnácti dnů a současně bylo na něj podáno trestní oznámení podle zák. č. 231/1948 Sb. M. Klisz vznesená obvinění odmítnul a vyjádřil úmysl odvolat se. Osobně se domnívá, že celá

³⁰ Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 71.

³¹ ZA Opava, fond: KV NF v Ostravě, inv. č. 111, dat. 1949, obs. Zprávy o průběhu čtení protistátních pastýřských listů, vydaných katolickými biskupy, v kostelech v Ostravském kraji, evid. jed. karton 59.

³² SOKA Karviná, fond: MNV Doubrava, inv. č. 311, dat. 1948-1949, obs. Přesystémizování místa faráře v duchovní správě, evid. jed. karton 47.

ZA Opava, fond: KV NF v Ostravě, inv. č. 111, dat. 1949, obs. Zprávy o průběhu čtení protistátních pastýřských listů, vydaných katolickými biskupy, v kostelech v Ostravském kraji, evid. jed. karton 59.
Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 10.3.2009, archiv autora.

záležitost byla smetena ze stolu i pro jeho předešlou dobrovolnou brigádu v uhelném dole, protože byl v souvislosti s ní označen v tisku za pokrokového kněze. Faktem ale zůstává, že za ním osobně přijel prezident krajského soudu v Ostravě a poradil mu, aby podal žádost o mimořádnou amnestii prezidentu republiky, neboť v jejich zájmu nebylo dělat z duchovních mučedníky. Jeho žádosti bylo vyhověno.³³

Protože pastýřský list *V hodině velké zkoušky* nebyl čten ve většině kostelů, vydali biskupové další stejného obsahu, který měl být věřícím přednesen na přenesený svátek apoštolů Petra a Pavla 26. června 1949. Byl skutečně čten téměř všude, a to i v Doubravě při polní mši, kde vyvolal živou odezvu, ale veřejný pořádek nenarušil.³⁴

2.6. KATOLICKÝ TISK:

V lednu 1949 byl zakázán veškerý katolický tisk, až na diecézní *Acta curie*.³⁵ Ještě před tímto zákazem vycházel na Těšínsku polský náboženský týdeník *W obronie prawdy*, ve kterém působil M. Klisz jako redaktor. O jeho vznik se zasadil prelát Fr. Onderek, který ale praktickou stránkou věci pověřil P. Klisze. Ten následně odjel do Prahy na ministerstvo informací, kde podal žádost o povolení jeho vzniku, které bylo do měsíce získáno. Týdenní náklad tohoto časopisu činil 10 000 kusů.³⁶

V souvislosti s prací v týdeníku *W obronie prawdy* byl M. Klisz předvolán na ONV, kde byl nařčen, že časopis dělá ze zločinců mučedníky. *W obronie prawdy* byl totiž otištěn článek ve prospěch ostráhomského arcibiskupa Józsefa Mindszentyho, který se dostal do střetu s maďarským komunistickým režimem, v důsledku čehož byl na konci roku 1948 zatčen a následně

³³ ZA Opava, fond: KV NF v Ostravě, inv. č. 111, dat. 1949, obs. Zprávy o průběhu čtení protistátních pastýřských listů, vydaných katolickými biskupy, v kostelech v Ostravském kraji, evid. jed. karton 59. Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 10.3.2009, archiv autora.

³⁴ ZA Opava, fond: KV NF v Ostravě, inv. č. 111, dat. 1949, obs. Zprávy o průběhu čtení protistátních pastýřských listů, vydaných katolickými biskupy, v kostelech v Ostravském kraji, evid. jed. karton 59.

³⁵ Kaplan, K.: Stát a církev v Československu 1948-1953. Brno 1993, s. 46.

³⁶ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

odsouzen. M. Klisz byl dotazován, např. proč nepíše více o papeži. Na tuto námitku odpověděl, že Svatý otec není prioritou, ale Ježíš Kristus, v kterého věří. Jeden z přítomných funkcionářů prohlásil, že papež je pro něj druhý největší zločinec na světě, hned po Hitlerovi. Na to beze slova Klisz opustil místnost a prudce za sebou zavřel dveře. Nenásledoval však žádný postih, neb se jej zastal předseda ONV Ševčík, který podotkl, že M. Klisz je ten typ, jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.³⁷

2.7. LEDEN 1950:

Na základě přijatých církevních zákonů v roce 1949 byl na duchovních vyžadován slib věrnosti *Československé republice*, který skládali pomocní duchovní a duchovní I. stupnice, např. samostatní duchovní správcové, do rukou předsedy ONV. Tak se stalo v lednu 1950. Ve stejné době začal platit zákon o povinném uzavření sňatku občanskou formou a církvi bylo odebráno vedení matrik o narozeních, úmrtích a sňatcích, které naopak převzaly národní výbory.³⁸

Mons. Klisz nevzpomíná na výše uvedené jako na násilné činy. Předání matrik proběhlo zcela bezproblémově a v souvislosti s povinným občanským sňatkem, teprve po kterém mohl následovat církevní obřad, bylo nutné zařídit dispens pro snoubence, pokud chtěli mít církevní svatbu stejného dne, neboť ani ohlášky nemohly předcházet civilní obřad.³⁹ Taktéž na skládání slibu věrnosti republice nevzpomíná jako na nějakou zvláštní událost. Na úřadu byl přijat příslušným úředníkem, který ihned na to mu předložil list se slibem, jenž Klisz následně podepsal. Byla to pro něj jen jedna z řady snah o kontrolu státu nad církví. Přestože se často v souvislosti s touto událostí

³⁷ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

Kaplan, K.: Stát a církev v Československu 1948-1953. Brno 1993, s. 43, 132.

³⁸ Balík, S. – Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno 2007, s. 34-35, 39.

Kaplan, K.: Stát a církev v Československu 1948-1953. Brno 1993, s. 108, 111.

³⁹ SOKA Karviná, fond: ONV Karviná, inv.č. 501, dat. 1950-1952, obs. Předávání církevních matrik ONV, evid. jed. karta 443.

Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 10.3.2009, archiv autora.

zmiňuje problematika dodatku, který vyžadovali českoslovenští ordináři na kněžích, aby jej ke slibu přidali, P. Klisz se o něm vůbec nezmiňuje.⁴⁰

⁴⁰ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

Balík, S. – Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno 2007, s. 35.

3. NOVÝ BOHUMÍN:

Farnost Nový Bohumín spravoval M. Klisz jako tamní farář od září 1950 do konce listopadu následujícího roku. O této době ještě mluví jako o období svobody, kdy býval kostel plný věřících, mezi nimiž bylo mnoho dětí i ředitel místní školy.⁴¹

Mezi tím se dál měnila pozice katolické církve i jejích duchovních. V roce 1950 byly položeny základy kolaborantského hnutí katolických kněží, a to na tzv. pracovní konferenci vlasteneckých kněží na Velehradě, které se dále vyvinulo v prorežimní sdružení *Mírové hnutí katolického duchovenstva*. Léta 1950-1952 charakterizovalo tažení státní moci proti katolické církvi, především proti duchovním označovaných jako „nejreakčnější“. K jejich zadržování sloužili internační tábory, tábory nucené práce i vojenská prezenční služba či dlouhodobá vojenská služba.⁴²

Stát začal zasahovat do výuky náboženství, která se řídila směrnicemi a výnosy SÚC či ministerstva školství, věd a umění.⁴³

3.1. FARNOST:

K výuce náboženství ve farnosti Nový Bohumín lze říci, že byl přihlášen velký počet dětí, výuka se dělila mezi katechetu s 32 hodinami, kaplana, jenž měl 24 hodin náboženství, a M. Klisze učícího 16 hodin, aby měl dostatek času i na jiné povinnosti faráře. Přesto zbývalo 52 neobsazených hodin, které byly rozděleny mezi dvě věřící ženy, jež dostaly na starosti dva nejnižší ročníky. M. Klisz jim k tomuto účelu vypracoval potřebné materiály.⁴⁴

⁴¹ Z rozhovoru s Mons. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

Teister, J.: Msgre. Miloslav Klisz. In: Herold, č. 5, roč. 15, květen 2005, s. 6-7.

⁴² Balík, S. – Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno 2007, s. 129-130, 162.

Kaplan, K.: Stát a církev v Československu 1948-1953. Brno 1993, s. 128-129, 152.

⁴³ Balík, S. – Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno 2007, s. 218-219.

⁴⁴ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 10.3.2009, archiv autora.

Výuka byla vedena podle směrnic státních orgánů, které byly platné do jara 1968. Hodiny náboženství byly pouze pro 2.-7. ročník základní školy, přičemž mohly probíhat pouze ve školních prostorách. Snahou státu bylo také maximálně komplikovat podávání přihlášek, které se odevzdávaly na ředitelstvích škol. Na druhou stranu jeden ředitel bohumínské základní školy, člen KSČ, ač nechodil do kostela, přihlásil syna do hodin náboženství. Sám je jako malý absolvoval a neviděl v nich nic špatného. Jen žádal M. Klisze, aby se jej na hodinách neptal, zda byl v neděli na mši svaté, neboť by mu to před spolužáky mohlo být nepříjemné.⁴⁵

Duchovní správa farnosti Nový Bohumín nebyla jednoduchá, čemuž napovídá i žádost na Apoštolskou administraturu v Českém Těšíně o přidělení kaplana v únoru 1951. Novobohumínský farář se totiž sám staral o farnost čítající asi 8 000 katolíků a o Skřečoch se 3 000 věřících. Farnost Skřečoch byla přifařena k novobohumínské po dohodě P. Klisze a P. Gorgosze z Lutyně spravujícího ji do té doby a to se souhlasem nadřízených míst. Na novém kaplanu byla požadována znalost češtiny a polštiny, což nebylo splněno. Přidělený kaplan P. Jaromír Hučka totiž polský jazyk neovládal, a to bylo pro některé z farníků neomluvitelné. Farnost Skřečoch se profilovala jako šovinisticky polská, a tak zde český kaplan nebyl vítán.⁴⁶

Od 15. března 1951 odmítl M. Klisz pastorovat právě Skřečoch, neboť to byla jediná možnost, jak nadále zvládat alespoň práci ve farnosti Nový Bohumín. Správu skřečovské farnosti stěžovala i skutečnost, že do ní musel dojíždět na kole. Problémy ve Skřečochi se dlouhodobě nelepšily a v listopadu 1951 P. Hučka tam odmítl sloužit polské mše, proto byla apoštolská administratura nucena zde sama zajistit pastorační činnost.⁴⁷

⁴⁵ Z rozhovoru s Mons. Kliszem, 10.3.2009, archiv autora.

Balík, S. – Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno 2007, s. 218-219.

⁴⁶ SOKA Karviná, fond: ŘKFÚ N. Bohumín, inv. č. 82, sig. V.d, dat. 1900-1950 (1952), obs. Sloužení bohoslužeb ve Skřečochi v polském jazyce, zavedení bohoslužeb v českém jazyce, evid. jed. karton 7. Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

⁴⁷ SOKA Karviná, fond: ŘKFÚ N. Bohumín, inv. č. 82, sig. V.d, dat. 1900-1950 (1952), obs. Sloužení bohoslužeb ve Skřečochi v polském jazyce, zavedení bohoslužeb v českém jazyce, evid. jed. karton 7.

3.2. VELEHRAD A MHKD:

Pracovní konference vlasteneckých kněží na Velehradě proběhla ve dnech 3.-6. července 1950, účastnilo se jí okolo 450 duchovních, přičemž účast mnohých z nich nebyla dobrovolná. Byl zde založen tzv. *Velehradský výbor katolického duchovenstva*.⁴⁸

„Vzhůru na Velehrad“, to bylo heslo národní poutě a mírové manifestace pořádané na památku věrozvěstů Konstantina a Metoděje, která se konala v pondělí 3. července 1950. Předcházela jí celostátní konference katolických kněží na Velehradě.⁴⁹ Na ní byl účasten jako jeden z delegátů i M. Klisz. Zmocněncům z děkanátu Karviná, kterými byli dále i P. Gorgosz a Michalec, bylo k dispozici dáno auto. Dojeli na místo konání, kde v zápětí potkali J. Plojhara, který je pobízel, aby si pospíšili, protože záhy měla proběhnout společná mše svatá. Karvinští delegáti byli rozhodnuti se jí nezúčastnit, ale při odchodu je zastavili příslušníci StB, kteří měli za úkol právě takovýmto situacím zabránit. Vymluvili se, že si nechali oblečení v autě, jež stálo venku. Vzápětí už seděli v autě a odjížděli. Vrátili se později na oběd, aniž by kdokoliv mezitím zjistil jejich nepřítomnost.⁵⁰

Později M. Klisze oslovil mladý muž a požádal jej o svátost smíření. Při této příležitosti se jej otázel, zda se zde koná čistě katolický či komunisticky podmíněný sjezd duchovenstva, neboť on má v té věci pochybnosti. Klisz mu odpověděl, že byl na konferenci poslán a není v jeho kompetenci cokoliv soudit, natož tak činit ve zpovědi, kam to nepatří. Později v rozhovorech s dalšími kněžími zjistil, že i jim se stala podobná věc, z čehož usoudili, že se

⁴⁸ Podle Balíka a Hanuše proběhla ve dnech 4.-6.7.1950

SOkA Karviná, fond: OV NF Karviná, inv. č. 2, dat. 1948-1950, obs. Církevní záležitosti, evid. jed. karton 4.

Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 129.

Kaplan, K.: *Stát a církev v Československu 1948-1953*. Brno 1993, s. 128-131.

⁴⁹ Podle Balíka a Hanuše proběhla 5.7.1950

SOkA Karviná, fond: OV NF Karviná, inv. č. 2, dat. 1948-1950, obs. Církevní záležitosti, evid. jed. karton 4.

Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 129.

⁵⁰ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

jednalo o agenty StB, kteří měli asi za úkol zjistit pravé smýšlení přítomných kněží.⁵¹

Na této konferenci byl položen základ pozdějšímu *Mírovému hnutí katolického duchovenstva*, jehož členy byli teoreticky všichni katoličtí kněží, aniž by si to sami přáli.⁵²

3.3. NABÍDKA STÁTNÍ MOCI:

Během jeho působení ve farnosti Nový Bohumín M. Kliszovi učinili komunističtí funkcionáři nabídku, jmenovitě KCT Mach, aby se stal sekretářem *Apoštolské administratury v Českém Těšíně* s možností dalšího kariérního postupu. Odmítl a to s poznámkou, že církevní posty nemůžou rozdělovat státní úřady, ale pouze biskup. KCT Mach ale namítl, že všechny trumfy v ruce má Strana a že by mohl svého rozhodnutí později litovat. Dnes říká, že nikdy nelitoval, ale faktem zůstává, že záhy obdržel povolávací rozkaz k mimořádnému vojenskému cvičení.⁵³

⁵¹ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

⁵² Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 129-130.

Kaplan, K.: *Stát a církev v Československu 1948-1953*. Brno 1993, s. 157-161.

⁵³ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

4. POMOCNÉ TECHNICKÉ PRAPORY:

V létě 1950 byl vznesen návrh k vytvoření pomocných technických praporů s úmyslem jejich příslušníky izolovat, potrestat a převychovat, protože se mělo jednat o muže vnímané komunistickým režimem jako „politicky nespolehlivé“. Služba u PTP znamenala základní vojenskou službou beze zbraně pouze se základním pořadovým cvičením, jejímž cílem byla převýchova za ideologického působení, fyzické práce a tvrdé kázně. K pomocným technickým praporům byli povoláváni i muži, kteří již základní vojenskou službu absolvovali, v jejich případě se jednalo o tzv. výjimečné vojenské cvičení.⁵⁴

4.1. POVOLÁVACÍ ROZKAZ:

Povolávací rozkaz k základní vojenské službě k 51. praporu v Mimoni přišel M. Kliszovi zcela znenadání, přestože již před časem se dozvěděl, že by se tak mělo stát. Na jedné z děkanských schůzí byl přítomný církevní tajemník dotázán, zda je pravda, že budou na vojnu rukovat i kněží. Ten přitakal a zveřejnil i konkrétní jména, mezi kterými bylo i to P. Klisze. Povolávací rozkaz k nástupu v Mimoni k 1. prosinci 1951 přišel ale až po delší době. Po jeho obdržení měl M. Klisz pouhé dva dny na předání veškeré farní agendy, proto předal vše do rukou apoštolského administrátora Fr. Onderka. Mons. Klisz se domnívá, že byl povolán i proto, že dříve odmítl nabídky, které mu učinili straničtí funkcionáři.⁵⁵

Z archivních materiálů vyplývá, že již v březnu 1951 úřady rozhodly o povolání M. Klisze k nastoupení vojenské služby, a to v tzv. I. etapě, která byla určena pro nejreakčnější duchovní. Den nástupu byl nejprve stanoven na 1. listopad 1951, později změněn na 1. října, až se konečným stal 1.

⁵⁴ Bílek, J.: Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci. Praha 2002, 2. upr. vyd, s. 19-20, 27, 78.

⁵⁵ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Bílek, J.: Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci. Praha 2002, 2. upr. vyd, s. 44.

prosinec. Protože za M. Klisze, tehdy faráře v Novém Bohumíně, nebyla náhrada, bylo požádáno, aby byl ze seznamu kněží určených k nástupu vojenské služby vyškrtnut. Tehdejší KCT Mach však napsal: *„Obvzláště nemůžeme souhlasit s tím, aby byl ze seznamu vyloučen P. Miloslav Klisz, farář z Bohumína II, ...“*⁵⁶

Podle zkušenosti M. Klisze byli k PTP povolávání kromě duchovních i tzv. „kopečkáři“, kulaci, živnostníci a duchovní. „Kopečkáři“ byli muži, kteří se pokusili o nelegální přechod státních hranic směrem na Západ. Jednalo se o mladíky, jejichž chování často hraničilo s tvrdým frajerstvím. Kulaci, neboli soukromí zemědělci byli k PTP přiřazováni pro jejich vzpírání se vstupu do jednotných zemědělských družstev, podobně tak živnostníci. Kulaci prý byli převážně přiřazováni k těžkým PTP pracujících v uhelných dolech. Kněží v dolech často nepracovali, aby nedošlo k jejich individuálnímu styku s dalšími horníky, ke kterému by pod povrchem měli více možností, neboť zde nebyla možná jejich kontrola. Tomu se režim bránil i vytvářením čistě, či převážně kněžských oddílů, tak byli duchovní zařazováni k tzv. lehkým, stavebním PTP.⁵⁷

4.2. V MIMONI:

Při příjezdu do Mimoně brance očekávaly nákladní vozy, do kterých byli rozděleni a následně odvezeni na místo určené k jejich dočasnému pobytu. M. Klisz se ocitl ve skupině umístěné ve staré, pravděpodobně německé vesnici uprostřed lesů. Ubytování nebylo z nejlepších, jednalo se o staré rodinné domky, kde byly nachystány pouze prýčny a slamníky, které si museli připravit ke spaní. V jedné místnosti spalo pohromadě šest lidí.⁵⁸

⁵⁶ ZA Opava, fond: Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, inv. č. 60, sig. 463.2, dat. (1951), obs. Vojenská služba duchovních – udělování odkladů, průzkum plnění vojenské prezenční služby duchovních, evid.jed. karton 19.

⁵⁷ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Bílek, J.: Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci. Praha 2002, 2. upr. vyd, s. 19-20, 44.

⁵⁸ Z rozhovoru s Mons M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Bílek, J.: Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci. Praha 2002, 2. upr. vyd, s. 104-105.

Druhý den začal ráno rozcvičkou, po níž následovala malá snídaneň. Následně museli pochodovat na nedaleké louce, což vyvolávalo dojem, že sami velitelé přesně neví, co s nimi mají dělat. Vyfasovali samozřejmě vojenské šaty, které však pocházely od německého Wehrmachtu. Mezi přítomnými poznal M. Klisz další čtyři kněze z Těšínska.⁵⁹

V blízkosti vesnice se nacházel vojenský statek, ke kterému patřil i ovčín. Vojáci byli rozděleni do dvou skupin, kdy jedna měla za úkol vymlátit obilí a druhá pracovat v onom ovčíně, který se nacházel v poněkud kuriózním stavu. M. Klisz jej popsal: „*To jsem v životě neviděl. ... Tam ty ovce chodily a oni [„kopečkáři“] jenom stlaly. ... Ty ovce po takových prknech lezly nahoru do svého pelechu a hřbetem odíraly strop!*“⁶⁰ Chlív byl v neutěšeném stavu a ovce žily v nevhodných podmínkách. Pověřená skupina ovčín vyčistila a z vlastní iniciativy jej i vybílila vápnem, neboť: „*Když už něco dělám, tak pořádně!*“⁶¹ Jejich práce došla ocenění i u velitele praporu majora Josefa Žížaly, které si je nechal nastoupit a řekl: „*Soudruzi, ... jsem si myslel, že jste lenoši a teď slyším takovou chválu, ... uděluji [vám] pochvalu...*“⁶² Dokonce jim dovolil koupit si alkohol a to s ohledem na panující zimu. Pokud by jim byly činěny kvůli tomu problémy, měli se odvolat na jeho svolení.⁶³

Obecně se velícími důstojníky u pomocných technických praporů stávali ti nejméně schopní jedinci, opilci, se škaloupem, či přeřazení z trestu. Velitelem 51. PTP v Mimoni byl major Jos. Žížala, zvaný Velký Pepa, který byl nepřitelem kněží, které vítal i mimo jiné slovy: „*...klesnou ty vaše farářské pupky!*“⁶⁴ Svou antipatii k duchovním ani neskrýval. Na velitele roty měl M. Klisz štěstí, byl jím podporučík Kukla, muž ve věku mezi 24-25 lety, který byl

⁵⁹ Z rozhovoru s Mons M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Bílek, J.: Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci. Praha 2002, 2. upr. vyd, s. 104-105.

⁶⁰ Z rozhovoru s Mons M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁶¹ Z rozhovoru s Mons M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁶² Podle J. Bílka škpt. J. Žížala

Z rozhovoru s Mons M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Bílek, J.: Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci. Praha 2002, 2. upr. vyd, s. 61.

⁶³ Z rozhovoru s Mons M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁶⁴ Z rozhovoru s Mons M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Bílek, J.: Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci. Praha 2002, 2. upr. vyd, s. 60-61.

taktéž povolán z civilu na mimořádné cvičení. Před těmi, kterým věřil, se důvěrně zmínil, že ví o jejich nesouhlasu se stávajícím stavem věcí, a kdyby mohl, taktéž by nadával stejně jako oni. Byl totiž krátce ženatý a povolání do armády mu narušilo vlastní plány.⁶⁵

4.3. PRÁCE U PTP:

Lehké PTP byly zdrojem levné, bezprávní pracovní síly, která byla určena pro ty nejpodřadnější a nejnebezpečnější práce. Z Mimoně byl M. Klisz převelen do Karlových Varů, kde pracoval s dalšími na opravě vyhořelého Parkhotelu, části komplexu hotelu Pupp.⁶⁶

V Karlových Varech prožil M. Klisz své první „pétépácké“ Vánoce. V tento sváteční den ráno všichni odjížděli z Mimoně, kde stačili jen posnídat. Celý den strávili na cestě bez jídla a čehokoliv k pití, teprve navečer dorazili do Karlových Varů, kde je ubytovali v lázeňském domě, tzv. „trojce“. Zde byla vojákům předložena slavnostní večeře skládající se z poloviny krajíce chleba, malé klobásy, krajíčku vánočky a malého hrnečku kávy. Protože Štědrý den tehdy ještě býval dnem přísného postu, vzdali se kněží dobrovolně klobásy, aby tak i velitelům dali najevo, že oni na své povinnosti nezapomínají, ale plní je za jakýchkoliv těžkých podmínek. Asi největším problémem byla pro všechny žízeň po celém dni, ale k dispozici byla pouze lázeňská voda, která není vhodná k zahnání žízně.⁶⁷

Velící důstojníci strávili slavnostní večer ve městě, zatímco mužstvo muselo zůstat na ubytovně a to s „nejblbějším“ desátníkem. Ten přítomným rozkázal zpívat, aby vyplnili volnou chvíli. Desátník ale přerušil jejich *Narodil se Kristus pán* a sám začal zpívat nějakou budovatelskou píseň. Protože se k němu ostatní nepřipojili, desátník při návratu velitelů hlásil vzpouru mužstva.

⁶⁵ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁶⁶ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Bílek, J.: Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci. Praha 2002, 2. upr. vyd, s. 128-129.

⁶⁷ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Podporučík Kukla situaci zachránil dohodou, že společně zazpívají jednu koledu a jednu budovatelskou.⁶⁸

Druhý den byl budíček v pět hodin ráno a již v šest byli na svém novém pracovišti. Byli rozděleni do skupin podle svých schopností. Přestože u studovaných duchovních nikdo nepředpokládal znalosti v problematice související s elektřinou či tesařinou, přesto se takoví našli, protože se s těmito obory setkávali díky svým koníčkům či původu, jako např. M. Klisz, jehož otec byl truhlářem a sám se tedy v dětství v otcově práci lecčemu přiučil. Přihlásil se tedy do tesařské skupiny, která dostala za úkol stavět lešení.⁶⁹

O provedené práci se vyplňovala hlášení, podle kterých byli vojáci vypláceni. Tuto práci měl na starosti M. Klisz, který se z jedné zkušenosti, kdy nedostali za odvedenou práci standardní finanční ohodnocení, poučil a pro příště volil jako formu ochrany vylepšování výsledků provedené práce. Ne vždy to sice prošlo, ale nakonec se došlo k oboustranně uspokojivé dohodě.⁷⁰

Velkou výhodou práce v Karlových Varech bylo tamní stravování, které probíhalo v uzavřeném hotelu Pupp, jehož kuchaři zůstali a vařili pro vojáky. Díky povolení majora Žížaly vojáci fasovali litr rumu na měsíc, což umožňovalo např. vařit čaj v poměru 4:1 ve prospěch čaje.⁷¹

Z hrubé mzdy bývalo sráženo sociální a úrazové pojištění, daň ze mzdy, stokoruna za stravu a ubytování, zbylá část byla rozdělena na dvě poloviny, přičemž jedna jim byla vyplacena a zbytek uložen na vkladní knížku.⁷²

S péčí o zdraví pětépáků to také nebylo valné, když M. Klisz měl angínu v Karlových Varech, jejich lékař mu nemohl předepsat jakékoliv léky, ani ho

⁶⁸ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁶⁹ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁷⁰ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁷¹ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁷² Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Bílek, J.: Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci. Praha 2002, 2. upr. vyd, s. 135.

uvolnit z pracovních povinností. Doporučil mu tedy osvědčený domácí lék, koupit si láhev slivovice a každé ráno na lačný žaludek si dát velkou štamprli, tzv. policajtskou, a stejně tak po návratu z pracoviště, kdy už ale měl povoleno odpočívat. S úsměvem dnes vzpomíná, že po takové léčbě se hned s větší odvahou lezlo ve výškách, kde pracoval.⁷³

Z Karlových Varů putovali na nové pracoviště, na vojenské letiště Kbely, kde měli za úkol rozšiřovat přistávací plochy pro trysková letadla. Ani zde neměli nejlepší ubytování, neboť bydleli v jakýchsi baráčcích, do nichž škvírami táhlo. Tento problém se řešil topením v kamnech na každé jednotlivé cimře, přičemž M. Klisz vzpomíná, že mu každé ráno stačilo pouze zaklonit hlavu a dírou pod střechou viděl, jaké je venku zrovna počasí.⁷⁴

M. Klisz se zde dostal mezi nakládače u nákladních aut, přestože si sám na tuto práci fyzicky netroufal, ale jeho přátelé ho přihlásili a následně mu také pomáhali, což znamenalo, že nosíval pouze lehčí zátěž. Později se ale přihlásil na místo závozníka nákladních aut. Byl přiřazen k řidiči, který dříve pracoval jako ředitel nějaké exportní firmy a rád v kabině vyprávěl o svých cestách po Evropě. Jejich auto bylo určeno pro dovoz materiálu z mimopražských lokalit. Ale protože řidiči trvala cesta domů na Celetnou ulici z Kbel asi dvě hodiny, udělal si M. Klisz řidičský průkaz na nákladní vozy. Tak onomu řidiči odpadly zdlouhavé cesty domů, neboť P. Klisz už poslední cestu do Kbel jezdíval sám. Také dopravoval mužstvo např. na hokejové zápasy na Štvanici, protože ale sám nebyl fanouškem hokeje, využíval volného času k návštěvě svého známého v Praze – Tróji. Dále byl žádáván o odvoz některých služebních návštěv z kasáren a to i po pracovní době. Vyhověl i ve chvíli, kdy měl sám naplánován jiný program, jako např. když odvážel jednou v noci nějakého důstojníka, kterému se vracela manželka z porodnice, až ke Kolínu, přestože měl lístky do opery. M. Klisz k tomu dodává: „*Tak jsme udělali dobrý skutek.*“⁷⁵

⁷³ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁷⁴ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁷⁵ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Dá se říci, že měl P. Klisz i relativní volnost, neboť pokud přijel jeho švagr do Prahy ve služební záležitosti, dohodli si schůzku a později jej M. Klisz odvážel i na vlak, a to vše bez dotazování se kohokoliv z velitelů.⁷⁶

Druhé Vánoce u PTP trávil P. Klisz ve Střešovicích již s novým velitelem nadporučíkem Blažejem, který nebyl pozitivně naladěn vůči duchovním. Tento velící důstojník měl v úmyslu slavnostní večer, kterého se účastnila i celá jeho rodina, proměnit v jakýsi společenský večírek s hudbou a tancem. Což se neshodovalo s úmysly kněží, kteří chtěli trávit vánoční čas v rozjímání, a proto se pomalu ze společenské místnosti vytráceli. Nadporučík Blažej reagoval rozkazem, aby se všichni do pěti minut vrátili zpět, jinak dá vyhlásit poplach a nařídí dvacetikilometrový pochod. Uposlechli, ale zábavy se neúčastnili.⁷⁷

Nadporučík Blažej se zásadně stavěl proti účasti vojáků na mši svaté, a i proto se rozhodl M. Klisz na něj vyžrát. Vybral si několik kamarádů a jednoho desátníka, který měl požádat velitele o povolení k návštěvě Leninova muzea. To bylo uděleno. Skupina odjela do muzea, které jak M. Klisz věděl, bylo uzavřeno. Rozešli se na mši svatou. Při návratu se střetli v kasárnách s nadporučíkem Blažejem, jenž jejich směrem podotkl: „*A pěkné bylo...*“⁷⁸ Desátník přitakal, a M. Klisz si sám pro sebe spokojeně mohl říci: „*Ty vole jeden, na mě's nepřišel,... že jsme nebyli v muzeu, ale byli jsme v kostele!*“⁷⁹

K duchovnímu životu mnoho příležitostí neměli, mši svatou mohli nanejvýš odsloužit v hodině volna po příchodu z práce, každý u své vlastní postele. Za tím účelem měli schované hostie i víno, používali drobné misálky, namísto kalichu např. malou skleničku a mši sloužili ve zkrácené formě. Jednomu z kněží se přihodilo, že při prohlídce u něj bylo nalezeno víno, na vysvětlení, že podle povolení majora Žížaly mohou mít alkohol, byl donucen ono víno na místě vypít.⁸⁰

⁷⁶ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁷⁷ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁷⁸ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁷⁹ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁸⁰ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Ani s literaturou to nebylo jednoduché, prošlo jen málo. Jednou poslal známý kněz M. Kliszovi dva romány, o kterých předpokládal, že bez problémů projdou. Jeden z nich se ale jmenoval *Święta kula*, jednalo se o román komunistického autora o muži, který přežil hromadné vraždění své vesnice, ale z hromadného hrobu, kam spadl, se nemohl dostat živý, neboť na něj padali další mrtví. Snažil se tedy vyprovokovat přihlížejícího vojáka, aby jej zastřelil, ale ten raději zvolil cestu jeho zasypaní zaživa. Onen muž se tedy začal modlit: *Święta kulo, zabij mie!* Ale tento román byl označen za náboženský a přes všechny protesty jej musel M. Klisz i s druhou knihou odeslat zpět.⁸¹

PTP mělo za cíl převýchovu povoláných, k čemuž byla určená povinná politická školení, která ale ve chvílích „volného vzduchu“ využívali k duchovní přednášce nebo k naslouchání vyprávění kolegy Karola Sloty z Oravska, který byl jakýmsi lidovým vypravěčem. Rádi ho poslouchali i někteří velící.⁸²

4.4. KONEC U PTP:

Během jejich pobytu v Trenčíně se znenadání dozvěděli, že budou propuštěni domů. PTP zanikla na jaře 1954.⁸³

Pomocné technické prapory byly pro M. Klisze náhradou vězení, přestože oficiálně vězni nebyli.⁸⁴

⁸¹ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

⁸² Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Bílek, J.: Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci. Praha 2002, 2. upr. vyd, s. 98-99.

⁸³ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Bílek, J.: Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci. Praha 2002, 2. upr. vyd, s. 56.

⁸⁴ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

5. ZLATÉ HORY:

Po propuštění od PTP obdržel M. Klisz v květnu 1954 dekret ustanovující jej administrátorem ve farnosti Zlaté Hory.⁸⁵

V době jeho působení ve farnosti Zlaté Hory byla zrušena evidence náboženského vyznání, jež oficiálně nemohlo být příčinou osobní perzekuce, ale přesto zůstala součástí kádrových posudků.⁸⁶

Jaro roku 1956 bylo obdobím druhé etapy společenské krize v našich zemích, během níž se oslabila kontrola nad společenskými institucemi. Církve převzaly iniciativu v boji o věřícího, požadovaly revizi církevních zákonů, omezení dohledu nad církvemi a zrušení nebo omezení pravomocí církevních tajemníků.⁸⁷

5.1. ZLATOHOŘSKÉ ZAČÁTKY:

M. Klisz nahradil ve zlatohorské farnosti dosavadního duchovního správce P. Františka Stabravu, který byl přeložen kvůli vyšetřování *Veřejné bezpečnosti* vedené proti jeho osobě.⁸⁸

Při předání fary dne 27. května 1954 byla u všech objektů náležících do správy zlatohorské farnosti (fara, kostely, poutní restaurace, hospodářské budovy a obytný dům č. p. 39) shledána nutnost opravy a rekonstrukce.

⁸⁵ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 172, zn. 290-293, dat. 1950-1955, obs. Sledování církevního vývoje, evid. jed. karton 290, f. 171-173.

SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 645, zn. 1a, dat. 1955-1969, obs. Všeobecné záležitosti církevního oddělení, korespondence s KNV, evid. jed. karton 596.

⁸⁶ Kaplan, K.: Stát a církev v Československu 1948-1953. Brno 1993, s.174.

⁸⁷ Kaplan, K.: Stát a církev v Československu 1948-1953. Brno 1993, s.174-180.

⁸⁸ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 172, zn. 290-293, dat. 1950-1955, obs. Sledování církevního vývoje, školení kněží, volby do NS, evid. jed. karton 290, f. 40.

SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 172, zn. 290-293, dat. 1950-1955, obs. Sledování církevního vývoje, evid. jed. karton 290, f. 171.

Současně byly v administrativě zjištěny nesrovnalosti a rozhodnutím apoštolské administratury měl její účetní kontrolor provést podrobnou revizi.⁸⁹ Své přemístění na Jesenicko vnímali někteří kněží jako velkou nespravedlnost a žádali nápravu, jak tomu bylo i v případě P. Dr. Zlotého, nově ustanoveného v Ondřejovicích. *„Nespokojenost P. Dr. Zlotého v Ondřejovicích využívá P. Klisz, administrátor ve Zlatých Horách, který se snaží dostat na farnost do Ondřejovic P. Gorgose z Černé Vody a jako hlavní důvod uvádí, že byl by s P. Gorgošem ubytován na faře ve Zlatých Horách, že by měli jednu hospodyni, že by na faru nebylo třeba dávat nájemníka, ale jeho hlavním cílem je zvládnutí celého zlatohorska po stránce duchovní, protože P. Gorgos má osobní vozidlo.“*⁹⁰ Proti tomuto návrhu se ale postavil OCT v Jeseníku, který si nepřál mít dva aktivní mladé kněze tak blízko sebe.⁹¹

5.2. FARNOST:

Farnost Zlaté Hory byla národnostně pestrá, kromě Čechů k ní náležela i německá menšina, která zde zůstala i po konci války. Pro ně a poutníky z oblasti Hlučínska sloužil M. Klisz mše svaté v němčině. Ale přítomnost německého obyvatelstva vyvolávala nacionální problémy, které se dotkly i oněch bohoslužeb: *„Po obvinění administrátora P. M. Klisze ze Z. Hor, že nadržuje Němcům, že pro ně koná noční bohoslužby, byl proveden průzkum německých bohoslužeb v celém okrese a výsledek ukazuje, že jsou konány...“*⁹² Okresní národní výbor v Jeseníku proto požadoval, aby byly slouženy *„...čas od času k příkl. jednou za měsíc neb u příležitosti největších*

⁸⁹ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 172, zn. 290-293, dat. 1950-1955, obs. Sledování církevního vývoje, evid. jed. karton 290, f. 171-173.

SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 655, zn. 11, dat. 1955-1960, obs. Situační zprávy, evid. jed. karton 597.

⁹⁰ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 655, zn. 11, dat. 1955-1960, obs. Situační zprávy, evid. jed. karton 597.

⁹¹ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 655, zn. 11, dat. 1955-1960, obs. Situační zprávy, evid. jed. karton 597.

⁹² SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 175, dat. 1951-1955, obs. Bohoslužebné úkony, poutě, procesí, evid. jed. karton 292, f. 305.

svátků...⁹³ Sám zlatohorský administrátor se bránil nařčení: „*Jelikož někdo chce mě označovat za velikého přítele Němců, pak podotýkám, že jako kněz miluji každého, bez ohledu na jeho národní příslušnost nebo náboženské či politické přesvědčení. Při tom však nezapomínám na své občanské povinnosti a na vojenskou přísahu, kterou jsem jako voják čsl. branné moci složil. Od nacistů jsem vytrpěl já i celá rodina tolik, že jsem si plně vědom, co by znamenal německý revanšismus a proto nemám v úmyslu podporovat ani bych nestrpěl tvoření nějaké nové páté kolony na našem území.*“⁹⁴ Dalším problémem bylo i umístění praporů ve zlatohorském farním kostele, kde byl prapor hasičů umístěn na evangelijní straně oltáře a německý na epištolní. Požárníci se cítili dotčeni, protože si nebyli vědomi, že jejich prapor je naopak umístěn na významnější straně, neboť strany se v kostele ohodnocují od oltáře, a ne směrem k němu. Výše dotčený německý prapor byl vyžádán stanicí SNB, přičemž v kostele se nacházely ještě dva další, které byly s ohledem předejít možným nepříjemnostem taktéž odstraněny.⁹⁵

Státní úřady sledovaly účast na bohoslužbách a snažily se jí dlouhodobě snížit. V den slavnosti Vzkříšení 9. dubna 1955 např. okresní pionýrský dům v Jeseníku pořádal výlet. Toho dne se ve Zlatých Horách konal průvod okolo kostela, jehož se sice účastnilo méně lidí než předešlého roku, ale to spíše zapříčinilo sněžení. Na přeložený svátek Božího Těla 12. června 1955 se ve Zlatých Horách konaly od 9:00 do 11:30 slavnostní bohoslužby a průvod za účasti 450-500 osob. S nevolí bylo poukazováno státními úřady na skutečnost, že baldachýn nesl člen ZS n.p. K.V. Zbořil, a taktéž prý pobožnost narušila hladký průběh nácíku žákyň a žáků, neboť mnoho z nich, asi osmdesát, bylo v průvodu.⁹⁶ Úřady se dívaly s nevolí i na první svaté přijímání 2. třídy v květnu 1955, které se uskutečnilo za přítomnosti rodičů v kostele a po němž následovala společná slavnostní snídaneň. „*Důsledná pastorační činnost, kterou ve Zlatých Horách provádí adm. Klisz*

⁹³ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 175, dat. 1951-1955, obs. Bohoslužebné úkony, poutě, procesí, evid. jed. karton 292, f. 305.

⁹⁴ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 175, dat. 1951-1955, obs. Bohoslužebné úkony, poutě, procesí, evid. jed. karton 292, f. 325.

⁹⁵ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 175, dat. 1951-1955, obs. Bohoslužebné úkony, poutě, procesí, evid. jed. karton 292, f. 325.

⁹⁶ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 175, dat. 1951-1955, obs. Bohoslužebné úkony, poutě, procesí, evid. jed. karton 292, f. 376, 418, 426, 466.

*se prakticky odrazila v počtu dětí, které letos přistoupily ve Zlatých Horách k I. přijímání.*⁹⁷ Obdobně tomu bylo i následujícího roku.⁹⁸

Státní orgány přijímaly s nevolí počet 20 zlatohorských ministrantů a to jako „...pozustatek z doby, kdy bylo v činnosti poutní místo P.M.P. ministranti se tehdy vzájemně střídali. Adm. Klisz si je drží dále. Pravděpodobně doufá, že poutní místo bude opět otevřeno nebo někam v okolí Zl. Hor přeneseno.“⁹⁹, stejně tak i jakoukoliv akci určenou pro děti: „Na Mikuláše byla ve Zlatých Horách nadílka pro děti, na římskokatolické faře. Neorganisoval-li ji sám administrátor Klisz, jistě se tak dělo z jeho popudu. Je to část jeho pastorační činnosti.“¹⁰⁰

Pro školní rok 1954/1955 ve věci výuky náboženství platila následující pravidla: výuka pouze pro 2.-7. třídu, jedině podle řádného učebního plánu, její výsledky nebyly součástí klasifikace na vysvědčeních, žádost o zařazení dítěte do náboženství musely provázet podpisy obou rodičů, vyučování muselo probíhat až po skončení řádné výuky a pod dohledem ředitelů škol. Podle zpráv se v období od 1.-8. září 1954 přihlásilo okolo 100 dětí do hodin náboženství, přičemž v procesu podávání přihlášek fungovala mezi rodiči spolupráce. Za ngramotné rumunské Slováky (emigranty) vyplňovala přihlášky jakási paní Hradilová. Své děti přihlásil i tajemník MNV ve Zlatých Horách Fr. Pospíšil. Ve věci výuky náboženství ve školním roce 1954/1955 požádal M. Klisz o přidělení jedné hodiny týdně navíc pro 3. třídu ve Zlatých Horách, přičemž ale nežádal o přespočtové hodiny. Podobně i v následujícím roce, kdy se přihlásilo celkem 183 dětí.¹⁰¹

⁹⁷ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 175, dat. 1951-1955, obs. Bohoslužebné úkony, poutě, procesí, evid. jed. karton 292, f. 466-467.

⁹⁸ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 175, dat. 1951-1955, obs. Bohoslužebné úkony, poutě, procesí, evid. jed. karton 292, f. 301, 360, 363.

⁹⁹ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 172, zn. 290-293, dat. 1950-1955, obs. Sledování církevního vývoje, evid. jed. karton 290, f. 189.

¹⁰⁰ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 172, zn. 290-293, dat. 1950-1955, obs. Sledování církevního vývoje, evid. jed. karton 290, f. 189.

¹⁰¹ SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 172, zn. 290-293, dat. 1950-1955, obs. Sledování církevního vývoje, evid. jed. karton 290, f. 37-38.

SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 173, dat. 1950-1954, obs. Zprávy o stavu náboženského života v obcích Písečná, Skorošice, Supíkovice, Vápenná, Vidnava, Zlaté Hory, evid. jed. karton 291a.

5.3. POUTNÍ MÍSTO PANNY MARIE POMOCNÉ:

Do Zlatých Hor byly pořádány poutní zájezdy, jejichž cílem byl zázračný mariánský obraz v kostele P. Marie Pomocné. Protože počet poutníků časem narůstal, chtěla státní moc poutě překazit i s poukázáním na skutečnosti, že se za nimi má skrývat cílené lákání peněz a účastní se jich množství mladých lidí. SÚC tedy navrhoval: *„Na Jesenicku nejvýznamnějším poutním místem [Zlaté Hory], na které skrytou propagací v zájmu co nejhojnějších finančních výtěžků ve formě intencí a sbírek, jsou lákáni věřící ze širokého okolí, z Opavska, Hlučínska i vzdáleného Ostravska, je poutní chrám P. Marie Pomocné a řada kaplí, skrytých v hlubokých lesích Jesenicka. Přístup k nim je ze silnice, spojující Zlaté Hory s Krnovem délkou 50 km. Prostor lesů mezi Heřmanovicemi a Zlatými Horami je oblastí geologického průzkumu správy státních rudných průzkumů, n.p. Kutná Hora. Poutníci z hlavní silnice dostanou se lesní cestou k poutnímu chrámu přímo okolo chat hlavní správy rudného průzkumu. Už zájem ostražitosti a bdělosti přikazuje, aby celý tento lesní komplex průzkumu byl veřejnosti uzavřen, čímž by z vážných státních zájmů bylo poutní místo likvidováno bez podezření likvidace z důvodů protináboženských. Je-li samozřejmé, že pracovníci na úseku církevní politiky nemohou sami aktivně zajistit uzavření tohoto lesního prostoru pro veřejnost, je třeba najít vhodnou formu upozornění státních orgánů na neudržitelný stav přístupu veřejnosti na místa tak závažného rudného průzkumu, kde po celou letní dobu každou neděli nejen u poutního chrámu a přilehlé restaurace, ale i po lese nekontrolovatelně se potulují poutníci a s nimi lidé pochybné státní spolehlivosti.“*¹⁰² Ale nejprve bylo povolení konání poutí omezováno podmínkami včasného splnění sklizně či výkupu, pouť se tak stala vlastně odměnou. Přičemž se ale vyhovovalo pouze žádostem podaných faráři.¹⁰³

¹⁰² ZA Opava, fond: Severomoravský KNV Ostrava, inv. č. 55, sign. 462, dat. 1949-1955, obs. Poutě, církevní oslavy – přehledy poutí, církevních oslav, pokyny, instrukce pro konání, zákazy poutí, rušení poutních míst, evid. jed. karton 18.

¹⁰³ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 172, zn. 290-293, dat. 1950-1955, obs. Sledování církevního vývoje, školení kněží, volby do NS, evid. jed. karton 290, f. 38.

Poutní dny u Panny Marie Pomocné se konaly po celý rok, např. V roce 1954 připadaly na 4. července, 1. a 15. srpna, 19. září a 5. prosince, ale hlavní sezóna spadala do období od července do srpna, kdy se zde vystřídalo na 3000 poutníků. V zimním období bývalo poutní místo ve Zlatých Horách opuštěno a budovy v jeho okolí uzamčeny.¹⁰⁴

Od dubna 1955 probíhalo řízení o uzavření lesního prostoru okolo poutního kostela P. Marie Pomocné, včetně jeho samotného. Podle domluvy učiněné mezi M. Kliszem a vládním zmocněncem Danilem byla plánována postupná likvidace, která by umožnila postavit křížovou cestu v nádvoří farního kostela a přenést do něj zbylé cennosti a památky z poutního místa. Poutě by se pak mohly konat ve zlatohorském farním kostele.¹⁰⁵

K uzavření poutního místa ale došlo neočekávaně brzy, a to v květnu 1955. Ve dnech, kdy došlo k uzavření, provedl OCT ve Zlatých Horách šetření a podle jeho závěrů místní obyvatelé nejevili o poutní místo P. Marie Pomocné žádný zájem. M. Klisz byl o celé věci zpraven 18. května osobně OCT Maličkým, kterému později dal najevo své rozhořčení nad rozhodnutím o uzavření poutního kostela a jeho okolí, zároveň přislíbil protestovat na nejvyšších místech a poukázal na to, že se o všem dozví i Západ, protože místní občané německé národnosti udržovali osobní styky za hranicemi. Upozorňoval na informace, které poukazovaly na to, že sám rudný průzkum nijak netrvá na zrušení poutního místa, čemuž „církevník“ odporoval s tím, že v okolí kostela P. Marie Pomocné hrozí nebezpečí zapadnutí. P. Klisz se na to ohradil, že pak by musela být vystěhována celá ostravsko-karvinská oblast.¹⁰⁶

¹⁰⁴ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 175, dat. 1951-1955, obs. Bohoslužebné úkony, poutě, procesí, evid. jed. karton 292, f. 593-595, 603-604.

ZA Opava, fond: KNV Olomouc, inv. č. 4586, sig. 462, dat. 1950-1959, obs. Poutní místa v kraji, evid. jed. karton 4534.

ZA Opava, fond: Severomoravský KNV Ostrava, inv. č. 55, sign. 462, dat. 1949-1955, obs. Poutě, církevní oslavy – přehledy poutí, církevních oslav, pokyny, instrukce pro konání, zákazy poutí, rušení poutních míst, evid. jed. karton 18.

¹⁰⁵ ZA Opava, fond: Severomoravský KNV Ostrava, inv. č. 55, sign. 462, dat. 1949-1955, obs. Poutě, církevní oslavy – přehledy poutí, církevních oslav, pokyny, instrukce pro konání, zákazy poutí, rušení poutních míst, evid. jed. karton 18.

¹⁰⁶ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

O pomoc se P. Klisz obrátil např. na apoštolskou administraturu, která ale v květnu 1955 sdělila všem duchovním správcům: „*Provádění rudného průzkumu v oblasti Zlatých Hor vyžádalo si uzavření přístupu k poutnímu kostelu P. Marie Pomocné a kaple sv. Anny. Českomoravský rudný průzkum v Kutné Hoře a ředitelství Rudného průzkumu v Rýmařově při požadavku o uzavření prostoru v okolí jejich pracovišť, kde se nachází poutní místa P. Marie Pomocné a sv. Anny ve Zlatých Horách uvádí tyto důvody: V úseku Zlaté Hory a štoly míru přijíždějí každou neděli poutníci, kteří se zdržují v lesních parcelách kolem poutních míst, kde jest ohrožen jejich život, neboť veškerá okolní místa jsou dnes již daleko a hluboko poddolována a jsou zde staré štoly a šachty, které byly obnoveny, dále je zde vykopáno stovky větracích komínů, které slouží pro vlastní průzkum, je zde vykopáno stovky kubíků geologicko-mapovacích rýh, které jsou až 5 m hluboké. Z těchto důvodů ředitelství žádá, aby místo bylo uzavřeno, neboť ohrožuje bezpečnost poutníků a všech návštěvníků. Celý prostor pak bude v nejbližší době předán těžební výstavbě, takže mimo zaměstnanců Rudného průzkumu jsou tyto prostory uzavřeny pro jakékoliv návštěvníky. Uzavřením přístupu k poutnímu kostelu Panny Marie Pomocné zastavuje se konání bohoslužeb a poutí v tomto kostele. Zároveň uděluje se ordinariátní povolení, aby se pouti směly konati do farního ve Zlatých Horách, který je rovněž zasvěcen Panně Marii a kde je umístěn původní milostný obraz Panny Marie Pomocné.*“¹⁰⁷

Za odporem P. Klisze proti zrušení poutního místa bylo hledáno všelicos: „*Při rozhovorech s duchovními české národnosti bylo zjištěno, že u adm. Klisze se i ve Zlatých Horách projevila snaha býti s Poláky na Těšínsku v nejbližším styku. Na Těšínsku je totiž zrušeno poutní místo!, neznámého mně jména, kde se scházeli polští šovinisté a poutní místo P.M.P. ve Zlatých horách mělo býti podle plánu adm. Klisze náhradou za zrušené polské poutní místo a věřící polské národnosti by tak byli na přání adm. Klisze putovali do Zlatých*

ZA Opava, fond: Severomoravský KNV Ostrava, inv. č. 55, sign. 462, dat. 1949-1955, obs. Poutě, církevní oslavy – přehledy poutí, církevních oslav, pokyny, instrukce pro konání, zákazy poutí, rušení poutních míst, evid. jed. karton 18.

¹⁰⁷ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 661, zn. 3a, dat. 1955-1960, obs. Styk s apoštolskou administraturou v Českém Těšíně, evid. jed. karton 598.

*Hor za jejich oblíbencem adm. Kliszem. Proto adm. Klisz tak vehementně protestuje proti uzavření poutního místa u P.M.P. a používá při tom všech jezuitských způsobů a neštítí se ani zkreslování skutečností.*¹⁰⁸ OCT jej v souvislosti s celou záležitostí okolo poutního kostela P. Marie Pomocné charakterizoval jako fanatika, asketického jezuitu, na kterého vojenská služba neměla kýžený dopad, a sám na ni s nelibostí vzpomíná. Také se za ním měl skrývat strach z ochuzení o bohaté finanční výnosy z kapes poutníků. Pravdou zůstává, že ztráta těchto příjmů znamenaly pro farnost těžkosti v jejím hospodaření.¹⁰⁹

M. Klisz byl v červnu 1955 předvolán na KNV na odbor pro věci církevní v Olomouci kvůli údajně vulgárnímu dopisu, který odeslal na SÚC do Prahy, v němž protestoval proti postupu vůči poutnímu místu P. Marie Pomocné.¹¹⁰ Byl obviněn, že očekává příchod Němců, čemuž se bránil poukázáním na život jeho rodiny za války, kdy jeho otec byl uvězněn a později se skrýval u cirkusu. Bratr byl povolán na práci do říše, přičemž on sám zajisté nebyl kolaborant. Dále jej vinili z dlouhodobé nepřátelské činnosti vůči státu, kterou oni již delší dobu pozorují, a proto bude předán do rukou StB. M. Klisz na adresu přítomného OCT Maličkého řekl, že to pak nebude dobré ani pro něj, protože když někdo ví o trestné činnosti jiné osoby, má povinnost vše nahlásit. Je tedy vlastně jeho spolupachatelem a on Klisz bude v tomto duchu tak i vypovídat. Hrozby se začaly měnit. Na zařazení do výroby jen řekl, že práce je největší odměnou pro člověka, jak říkali i Marx a Engels, a jej vlastně práce v PTP bavila, protože se lecčemu přiučil, k možnosti přeložení do jiné farnosti zase, že všude je zem Páně.¹¹¹ OCT Maličský se zasazoval i o odebrání státního souhlasu: „*Až se Ti dostane do rukou zpráva, co tento vypečený ‚pán‘ napsal Dru Onderkovi o svém stanovisku k uzávěrce P!M!P!, jak vyhrožoval Onderkovi božím soudem a soudem budoucnosti, jistě*

¹⁰⁸ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 655, zn. 11, dat. 1955-1960, obs. Situační zprávy, evid. jed. karton 597.

¹⁰⁹ ZA Opava, fond: Severomoravský KNV Ostrava, inv. č. 55, sign. 462, dat. 1949-1955, obs. Poutě, církevní oslavy – přehledy poutí, církevních oslav, pokyny, instrukce pro konání, zákazy poutí, rušení poutních míst, evid. jed. karton 18.

¹¹⁰ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 173, dat. 1950-1954, obs. Zprávy o stavu náboženského života v obcích Písečná, Skorošice, Supíkovice, Vápenná, Vidnava, Zlaté Hory, evid. jed. karton 291a.

¹¹¹ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

*změníš svoje stanovisko. Víím, že ihned přikročíš k odebrání státního souhlasu. Vždyť ten lotr neposlouchá ani svého ordináře a dokonce mu měl slavnostně prohlásiti, že neučiní nic, co by přispělo k uzavření tohoto poutního místa.*¹¹² Nakonec byl M. Klisz přeložen do Vratimova.

Ale i po uzavření poutního místa poutníci přijížděli a mířili za originálem zázračného obrazu Panny Marie Pomocné ve Zlatých Horách. Každou neděli se zde objevovaly průměrně dva autobusy, a to převážně z Opavska, Těšínska či Hlučínska. Poutníky byly ženy a školní mládež, odhadovaná průměrná účast každou neděli byla osmdesát až sto osob.¹¹³

Dokud ale nedošlo k definitivnímu uzavření, M. Klisz si stále dělal plány s poutním místem související. Snažil se získat koncesi k provozu poutní restaurace pro farní úřad, protože dosavadní nájemce *Jednota* se v prosinci 1954 zřekla celoročního nájmu a dál měla zájem pouze o poutní sezónu. Tato varianta však nevyhovovala farnímu úřadu, který potřeboval, aby restaurace byla v provozu celoročně. OCT Maličský byl proti Kliszovu snažení a jeho žádost o koncesi neodevzdal dál příslušným činitelům. Také plánoval opravit budovy a konzervovat obrazy křížové cesty.¹¹⁴

Jak již bylo výše uvedeno, v zimě bývalo poutní místo i okolní budovy uzavřeny. Tento stav narušili zde pracující dělníci rudného průzkumu, kteří násilím otevřeli budovu poutní restaurace a nastěhovali se do ní, přičemž dál pokračovali v ničení zařízení i samotné stavby, k odpovědnosti bylo hnáno vedení rudného průzkumu, neboť svým zaměstnancům přidělilo postele, slamníky i přikrývky. Ale problémy pokračovaly i po uzavření poutního místa.

¹¹² ZA Opava, fond: KNV Olomouc, inv. č. 4522, sig. 460, dat. 1953-1955, obs. Besedy s duchovními, evid. jed. karton 4447.

¹¹³ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 175, dat. 1951-1955, obs. Bohoslužebné úkony, poutě, procesí, evid. jed. karton 292, f. 365.

ZA Opava, fond: KNV Olomouc, inv. č. 4586, sig. 562, dat. 1950-1959, obs. Poutní místa v kraji, evid. jed. 4534.

¹¹⁴ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 173, dat. 1950-1954, obs. Zprávy o stavu náboženského života v obcích Písečná, Skorošice, Supíkovice, Vápenná, Vidnava, Zlaté Hory, evid. jed. karton 291a.

ZA Opava, fond: Severomoravský KNV Ostrava, inv. č. 55, sign. 462, dat. 1949-1955, obs. Poutě, církevní oslavy – přehledy poutí, církevních oslav, pokyny, instrukce pro konání, zákazy poutí, rušení poutních míst, evid. jed. karton 18.

Českomoravský rudný průzkum národní podnik v Kutné Hoře odmítl převzít správu poutní restaurace, přestože jeho zaměstnanci v ní i přes zákaz bydleli. Tvrdili, že platí nájem farnímu úřadu ve Zlatých Horách. Rudný průzkum se nakonec rozhodl jednat a plánoval vystěhovat své zaměstnance do vlastních ubytovacích prostor. Problémy ale nepřestaly a zlatohorský administrátor podal v srpnu 1956 trestní oznámení na neznámého pachatele ve věci vloupání do poutního kostela, odcizení obrazů, rozbití okenních tabulek poutní restaurace a poškození kaple sv. Anny. Zároveň byla VB požádána o prošetření, zda někdo nebydlí v poutní restauraci. Nakonec došlo k dohodě mezi ČMRP Zlaté Hory a administrátorem M. Kliszem, podle níž obě budovy na poutním místě měl převzít do své správy právě ČMRP a uhradit opravu způsobených škod na své vlastní náklady, zároveň měly sloužit jako ubytovny dělníků.¹¹⁵

5.4. SPRÁVA MAJETKU:

Z majetku spravovaného zlatohorskou farností byl nejproblémovějším objektem dům č. p. 39 ve Zlatých Horách, jehož nájemníci, Přemysl Flíček, Terezie Juříková a Marie Peprníčková, neplatili nájemné.¹¹⁶ Po upozornění uhradila dlužné nájemné ve výši 100 Kčs pouze M. Peprníčková. Př. Flíček se odstěhoval, čímž současně porušil řádnou nájemní smlouvu z prosince 1954. Byt opustil bez zaplacení dluhu a zanechal po sobě v bytě poškozená okna a rozbitá kamna, proto také administrátor Klisz odmítl převzít klíče. Když byl Př. Flíček požádán, aby se v dané záležitosti dostavil na farní úřad, neučinil tak. Ani Juříkovi nezaplatili dlužné peníze a ani nereagovali na úřední výzvy.¹¹⁷

¹¹⁵ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 173, dat. 1950-1954, obs. Zprávy o stavu náboženského života v obcích Písečná, Skorošice, Supíkovice, Vápenná, Vidnava, Zlaté Hory, evid. jed. karton 291a.

SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 638, zn. 460, dat. 1955-1959, obs. Církevní politika, sledování církevního vývoje, konference katolických duchovních, pobožnosti, evid. jed. karton 594.

¹¹⁶ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 173, dat. 1950-1954, obs. Zprávy o stavu náboženského života v obcích Písečná, Skorošice, Supíkovice, Vápenná, Vidnava, Zlaté Hory, evid. jed. karton 291a.

¹¹⁷ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 173, dat. 1950-1954, obs. Zprávy o stavu náboženského života v obcích Písečná, Skorošice, Supíkovice, Vápenná, Vidnava, Zlaté Hory, evid. jed. karton 291a.

Traktorista STS Přemysl Flíček se nakonec na farní úřad dostavil, přičemž s ním byl o celé věci sepsán úřední protokol. Prohlásil, že okna v bytě již byla poškozena a kamna hrozila spadnutím, načež je z bezpečnostních důvodů bez vědomí správce rozebral. Protože svého času nastoupil na prezenční vojenskou službu, chtěl tehdy zaplatit činži na rok dopředu, ale tyto peníze tehdejší zlatohorský správce P. Štula nepřijal a vše ponechal k vyřízení pro svého nástupce P. Stabravu, který ale na uhrazení činže nenaléhal. Po návratu z prezenční služby na podzim roku 1954 se ocitl v tíživé finanční situaci, neboť jako ženatý s dítětem musel zařizovat domácnost. Vyjádřil ochotu zaplatit nájem od listopadu 1954, v případě zbytku dluhu chtěl požádat o prominutí, neboť tento podle něj nevznikl jeho vinou. Zároveň odevzdal klíče. Úmysl paní Flíčkové zaplatit nájemné rok dopředu a její odkázání na nového správce farnosti potvrdil svým dopisem P. Štula. Nastal ale rozpor s rozbitými okny, neboť J. Radvanský, který v domě působil prakticky jako správce, tvrdil, že okna byla původně v naprostém pořádku.¹¹⁸

Nájemník Juřík nájemné nadále nehradil, a proto mu byla M. Kliszem navržena výpověď z bytu. Stejně tak zůstával dlužen i Př. Flíček, přestože se k úhradě písemně zavázal.¹¹⁹

Protože se farní úřad neshodl s MNV ve Zlatých Horách na nových nájemnících do uvolněného bytu po Př. Flíčkově, navrhl nejprve M. Klisz přebudování domu na ubytovnu pro poutníky a turisty. Nakonec ale došlo ke společné dohodě o převedení vlastnictví tohoto domu na ONV, který jej dál podstoupil bytové správě.¹²⁰

¹¹⁸ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 173, dat. 1950-1954, obs. Zprávy o stavu náboženského života v obcích Písečná, Skorošice, Supíkovice, Vápenná, Vidnava, Zlaté Hory, evid. jed. karton 291a.

¹¹⁹ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 173, dat. 1950-1954, obs. Zprávy o stavu náboženského života v obcích Písečná, Skorošice, Supíkovice, Vápenná, Vidnava, Zlaté Hory, evid. jed. karton 291a.

¹²⁰ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 173, dat. 1950-1954, obs. Zprávy o stavu náboženského života v obcích Písečná, Skorošice, Supíkovice, Vápenná, Vidnava, Zlaté Hory, evid. jed. karton 291a.

SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 638, zn. 460, dat. 1955-1959, obs. Církevní politika, sledování církevního vývoje, konference katolických duchovních, pobožnosti, dat. 1955-1959, evid. jed. karton 594.

5.5. BESEDY S DUCHOVNÍMI:

Každý měsíc se v jednotlivých děkanstvích konaly besedy a politická školení katolických duchovních za přítomnosti OCT, který tak mohl lépe kontrolovat jejich smýšlení.

„Boj za světový mír“ bylo téma z jedné besedy, která se konala v listopadu 1954 a na níž byl přítomen i M. Klisz.¹²¹ Došlo zde k názorové roztržce v důsledku označení schůze za rekolekce ze strany státních činitelů, proti čemuž se Dr. Josef Bloksch razantně ohradil, neboť rekolekce jsou pouze duchovní setkání, zatímco zde se jednalo o politickou diskuzi. OCT označil Jos. Bloksche za reakčního kněze a stoupence německého fašismu, který měl být odsunut mezi prvními ihned po válce. K jeho názorové straně měli patřit i jiní přítomní, včetně M. Klisze, který v souvislosti s plánováním kněžských rekolekcí pro jesenický děkanát řekl: „...no pan tajemník může být naší příští rekolekci na faře přítomen a konečně kdyby nebyl přítomen, vlastenečtí duchovní mu přece řeknou, co tam bylo.“¹²² Jeho slova v hlášení o schůzi OCT doplnil komentářem, že: „Do příchodu P. Klisze byli duchovní roztrženi na národnostní skupiny. Byli to duchovní národnosti německé, polské a české. Dnes je P. Klisz rozděluje na vlastenecké a na nevlastenecké. Sám se podle toho považuje zde za nevlasteneckého kněze. Na Těšínsku by byl jistě polským šovinistou. Mám také za to, že všichni duchovní polské národnosti, kteří přišli z Těšínska a byli tam zbaveni výnosných far, prohlašují jesenický okres za trestanecký a těžce nesou, že děkan i více děkan jsou duchovní hlásící se k české národnosti.“¹²³

Na stejné schůzi se rozhořela ještě diskuze na téma celibátu. Stalo se tak proto, že kněží, které bychom mohli nazvat vlasteneckými, vyzdvihovali výhody, které jim poskytla nová státní ideologie, a to že se mohli veřejně

¹²¹ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 172, zn. 290-293, dat. 1950-1955, obs. Sledování církevního vývoje, evid. jed. karton 290, f. 197.

¹²² SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 172, zn. 290-293, dat. 1950-1955, obs. Sledování církevního vývoje, evid. jed. karton 290, f. 204.

¹²³ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 172, zn. 290-293, dat. 1950-1955, obs. Sledování církevního vývoje, evid. jed. karton 290, f. 204.

přiznat ke svým potomkům a třeba je i vychovávat. V těchto případech byla jasná spojnice mezi jejich politickou aktivitou a kritikou celibátu, k nim patřili P. Szewieczek a P. Eineigel. Tito kněží byli označováni za pokrokové a jejich odpůrci již tradičně jako reakčníci, ke kterým byl opět započítán i M. Klisz. Ten se do debaty zapojil těmito slovy: „...celibát přijímá dobrovolně dospělý 24. letý muž, ví k čemu se zavazuje a co je jeho církevní povinností. Dále pak týž zle vyčítal Apoštolské administratuře, že bez pomoci poklesky kněží nechá narůstat, až do té míry, kdy jako u P. Stabrawy, Galuszky a j. dojde k světskému trestnímu zásahu.“¹²⁴

V lednu 1955 se konala další beseda, tentokrát o remilitarizaci západního Německa. Promluvil i P. Klisz: „Dnes je válka nástrojem geniálního ničení výkvětu národů, promyšlené vyvražďování lidí a nesmyslné ničení zázemí bezohledným bombardováním. Válka je největším pozemským zlem a proto kněz jako hlasatel Kristova pokoje a lásky musí odsoudit válku v jakékoliv formě. Mluví se o znovuvyzbrojení na obranu. ... Komunismus je idea, myšlenka a proti ní, se nedá bojovat zbraní, ale zase ideou, myšlenkou a to lepší. Obhajoba znovuvyzbrojení neobstojí. Kapitalismus se musí nejdříve vypořádat s takovými zjevy jako je na jedné straně bezměrné bohatství a na druhé straně křiklavá chudoba a mnohdy i nezaměstnanost.“¹²⁵ Ale smysl besedy byl jiný, ukázat SSSR přítomným duchovním jako jedinou záruku míru: „SSSR nechce válku. Imperialistické mocnosti jej obklopují ze všech stran leteckými základnami, ale stát hospodářsky silný budí vždy v nepříteli obavy. A proto je především nutno bojovat a plnit úkoly na poli hospodářském. Budování socialismu nejvíce přispěje k zachování míru. ... Duchovní mají dnes dvojí možnost. Buď v myšlení podporovat imperialismus a válku anebo stát na straně pracujícího lidu.“¹²⁶

Došlo také k debatě o roli duchovního v obci, který si prý má všímat života v ní, docházet na veřejné schůze občanů, upozorňovat na potřeby nebo

¹²⁴ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 172, zn. 290-293, dat. 1950-1955, obs. Sledování církevního vývoje, evid. jed. karton 290, f. 200-202.

¹²⁵ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 638, zn. 460, dat. 1955-1959, obs. Církevní politika, sledování církevního vývoje, konference katolických duchovních, pobožnosti, evid. jed. karton 594.

¹²⁶ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 638, zn. 460, dat. 1955-1959, obs. Církevní politika, sledování církevního vývoje, konference katolických duchovních, pobožnosti, evid. jed. karton 594.

závady a nemá se bát konstruktivní kritiky. P. Klisz se opět ujal slova: „Na vesnici nemá kněz valného vlivu na budování socialismu a zvláště ne v zemědělství. Měl jsem možnost navštívit na Plzeňsku jednu obec, kde bylo vzorné JZD. Členové družstva tvořili takřka jednu rodinu a výsledky jejich práce byly zjevné podle jejich zásob a finančních výsledků. Do čela družstva patří lidé nejen politicky vyspělí, ale i odborně vzdělaní. Pak nebude třeba nějakého přesvědčování. Až soukromně hospodařící zemědělci uvidí dobré výsledky, sami budou žádat o přijetí do JZD.“¹²⁷ A pokračoval: „Někdy se však kritika nevyplácí. Mám několik životních zkušeností. ... Duchovní si nedovolují kritisovat, proto, že by se jím to nevyplatilo. Hodně kněží bylo odsouzeno pro různé přečiny, ale jsou i duchovní, kteří se aktivně zapojují do budovatelského úsilí, ale přece i přes to bývají házeni do jednoho koše. Nesouhlasím s tím, aby se přisl. SNB dotazoval jistého občana na obsah mého kázání na německých bohoslužbách, nemluvím-li ve prospěch Němců! Proč se ten příslušník SNB osobně nepřesvědčí o obsahu mého kázání. Tak jak jsem se to dozvěděl já, dostane se to i mezi lid a jak se pak lidé na nás dívají? Myslím, že by bylo třeba více důvěry!“¹²⁸

V záznamu z děkanské besedy římskokatolických duchovních z října 1955 na téma „boj za světový mír“ se lze dočíst, že do diskuze se zapojil i P. Klisz a vyvracel mylný náhled na kněze, jako zastánce nepřátelského kapitalismu: „...se o nás ř.k. duchovních tvrdí, že jsme zastánci kapitalistů, že si přejeme jejich návrat. To je omyl. To je pomluva. Kapitalistický systém je sám o sobě nemravný. Nemůže zavírat oči před tím, co se u nás děje. Nové továrny, nové sídliště, socialistické soutěžení. Práce opravdu těší člověka, když vidí její výsledek.“¹²⁹ Také mluvil o protináboženské politice státu: „Jsou tu lidé ze Slovenska, z Moravy. Do kostela nejdou. Řekl bych, je tu boj proti náboženství, lidé se cítí cize. Jsou tu různé boje, socialisace vesnice, otázka JZD, vnitřní krise – je to osobní věc každého. ... Lidé se tu necítí jako doma.

¹²⁷ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 638, zn. 460, dat. 1955-1959, obs. Církevní politika, sledování církevního vývoje, konference katolických duchovních, pobožnosti, evid. jed. karton 594.

¹²⁸ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 638, zn. 460, dat. 1955-1959, obs. Církevní politika, sledování církevního vývoje, konference katolických duchovních, pobožnosti, evid. jed. karton 594.

¹²⁹ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 638, zn. 460, dat. 1955-1959, obs. Církevní politika, sledování církevního vývoje, konference katolických duchovních, pobožnosti, evid. jed. karton 594. ZA Opava, fond: KNV Olomouc, inv. č. 4522, sig. 460, dat. 1953-1955, obs. Besedy s duchovními, evid. jed. karton 4447.

Nemohou se vyžít. Na Slovensku tuto možnost měli, protože chodili do kostela. Zde se všechno ubíjí a bere. Slyšel jsem jednoho zemědělce, já tu nezůstanu, já to všechno předám družstvu a vrátím se odkud jsem přišel. ...někteří učitelé přesvědčovali rodiče, aby děti nepřihlašovali do náboženství, zatímco duchovním to nebylo dovoleno, aby z kazatelny pronesli aspoň jednu větu v tom smyslu, kdo z rodičů chce, ať přihlásí do 8. září své dítě do náboženství. Byly i takové případy, že učitel vrátil žákovi přihlášku s poznámkou, že ji musí donést v obálce. Nežli ji doma sehnali bylo na přihlašování pozdě. Jsou ovšem i takoví rodiče, kteří chytrácky nepřihlásili a pak chtěli, aby dítky chodily do náboženství na černo. S tím ovšem nesouhlasíme. Je to alibismus. ... Nejedná se zde o socialismus, ani o kapitalismus, ale o člověka.¹³⁰ Za svá slova byl odměněn potleskem, ale přítomní tleskali skrytě pod stolem.¹³¹

¹³⁰ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 638, zn. 460, dat. 1955-1959, obs. Církevní politika, sledování církevního vývoje, konference katolických duchovních, pobožnosti, evid. jed. karton 594.

¹³¹ SOkA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 638, zn. 460, dat. 1955-1959, obs. Církevní politika, sledování církevního vývoje, konference katolických duchovních, pobožnosti, evid. jed. karton 594. ZA Opava, fond: KNV Olomouc, inv. č. 4522, sig. 460, dat. 1953-1955, obs. Besedy s duchovními, evid. jed. karton 4447.

6. VRATIMOV:

M. Klisz byl ustanoven jako kooperátor ve farnosti Vratimov na podzim roku 1956.¹³²

Během jeho působení ve zdejší farnosti došlo ke změně v čele *Apoštolské administratury v Českém Těšíně*, v roce 1962 nastoupil na místo zemřelého preláta Fr. Onderka o své vlastní vůli Antonín Veselý, kněz známý svým kladným postojem ke komunistickému režimu.¹³³

6.1. OČIMA ÚŘADŮ:

Státní úřady si i nadále nechávaly vypracovávat posudky na jednotlivé duchovní, tak se o P. Kliszovi lze dočíst v situační zprávě z ledna 1958: „*Klisz je sice ve Vratimově jeden rok, ale dovedl věřící tak upoutat a ovlivnit, že mu návštěva v kostele vzrostla.*“¹³⁴ O rostoucí tendenci se psalo i ve zprávě o rok později: „*Velmi agilní je Klisz, který dovede jednat s lidmi a má proto ve Vratimově úspěchy. Tam religiozita podstatně stoupla. Bylo by proto krajně neúnosné, aby bylo vyhověno návrhu Dr. Onderka, aby do Vratimova přišel ještě kaplan. Pak by Klisz teprve ukázal, co umí, poněvadž by měl dosti času na pastorači. V tom je on mistr.*“¹³⁵ Státní úřady měly tedy z činnosti aktivního kněze strach, neboť viděly úspěchy jeho práce. O dva roky později měla návštěvnost kostela dosahovat průměrně v jednom týdnu 2350 lidí, přičemž z toho bylo 200 mladistvých.¹³⁶

¹³² Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Teister, J.: Msgre. Miloslav Klisz. In: Herold, č. 5, roč. 15, květen 2005, s. 6-7.

¹³³ Szymeczek, J. (ed.): Stát, církev a národ v Československé části těšínského Slezska (1945-1953). Český Těšín 2004, s. 23.

¹³⁴ Archiv města Ostravy, fond: MěstNV v Ostravě, zn. 463.2, dat. 1954-1973, obs. Přehledy výuky náboženství, charakteristik duchovních a učitelů náboženství, evid. jed. karta 890.

¹³⁵ Archiv města Ostravy, fond: MěstNV v Ostravě, zn. 463.2, dat. 1954-1973, obs. Přehledy výuky náboženství, charakteristik duchovních a učitelů náboženství, evid. jed. karta 890.

¹³⁶ ZA Opava, fond: Severomoravský KNV Ostrava, inv. č. 59, sign. 463.2, dat. (1948) 1949-1955, obs. Seznamy duchovních, jejich posudky, kádrové hodnocení, informace o situaci v církvích Ostravského kraje, statistické formuláře o počtech duchovních, dislokace duchovních, evid. jed. karta 18.

Do hodin náboženství podle výpovědi M. Klisze bylo přihlášeno na 380 dětí, což bylo výrazem stále pokračující tradice. Ale na rodiče dětí byl postupně vytvářen stále větší nátlak, aby své ratolesti do výuky náboženství neposílali, čímž si mohli zajistit např. kariérní postup.¹³⁷

V kompetenci OCT bylo povolování různých náboženských průvodů, na počátku padesátých let se v českých a moravských obcích naposledy konaly např. průvody Božího Těla, protože později nebyly jednoduše povolovány.¹³⁸ Zdůvodnění mohlo znít i následovně: „*Při dnešní zvýšené dopravě na všech silnicích nelze zaručit bezpečnost účastníkům poutního průvodu.*“¹³⁹ Konání každoročních modliteb za zemřelé v době Dušiček na místním hřbitově nebylo povoleno, protože zde byli pochováni i lidé jiného vyznání než římskokatolického a právě panovala chřipková epidemie.¹⁴⁰

Průvody na svátek Božího Těla byly povolovány výlučně okolo kostela, aby nezasáhly do veřejné komunikace, a zároveň státní orgány upozorňovaly na zákaz ničení lesního porostu k výzdobě i k vytvoření tzv. zeleného koberce před průvodem.¹⁴¹

6.2. SPRÁVA MAJETKU:

K objektu vratimovské fary patřily i hospodářské budovy, které byly pronajaty na základě smlouvy ze dne 15. ledna 1957 Radě MěNV ve Vratimově, která však fakticky zanikla z důvodu dlužného nájemného za léta 1958-1960 ve výši 360 Kčs. M. Klisz ale dlouho netrval na rozvázání této smlouvy s ohledem na skutečnost, že objekty byly používány místním JZD a takto mohl pomoci zemědělství. Protože JZD prostory dále k uskladnění

¹³⁷ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 10.3.2009, archiv autora.

¹³⁸ Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 40.

¹³⁹ SOkA Frýdek-Místek, fond: MěNV Vratimov, inv. č. 263, dat. 1957-1961, obs. Povolení a zákaz konání církevních průvodů a bohoslužeb, evid. jed. karton 35.

ZA Opava, fond: KV NF v Ostravě, inv. č. 213, dat. 1948-1951, obs. Katolická akce – seznamy kněží, jejich charakteristiky, evid. jed. karton 118.

¹⁴⁰ SOkA Frýdek-Místek, fond: MěNV Vratimov, inv. č. 263, dat. 1957-1961, obs. Povolení a zákaz konání církevních průvodů a bohoslužeb, evid. jed. karton 35.

¹⁴¹ SOkA Frýdek-Místek, fond: MěNV Vratimov, inv. č. 263, dat. 1957-1961, obs. Povolení a zákaz konání církevních průvodů a bohoslužeb, evid. jed. karton 35.

nepotřebovalo, navrhl nájemní smlouvu zrušit s okamžitou platností a následně objekty pronajmout místním občanům jako garáže, jak sami o to požádali. MěNV, ale žádosti nevyhověl a prostory přidělil nově vytvořenému podniku města Vratimova na zřízení autoservisu.¹⁴²

6.3. ANTONÍN VESELÝ:

Po smrti apoštolského administrátora Fr. Onderka se stal vrcholným představitelem katolické církve na severní Moravě a ve Slezsku Antonín Veselý, tedy i nadřízeným P. Klisze.¹⁴³

Prelát Ant. Veselý¹⁴⁴ se narodil ve Vídni, odkud se po smrti otce jako jednoletý přestěhoval i s rodinou na Českomoravskou vysočinu. Absolvoval gymnázium v Poličce a následně královéhradecký kněžský seminář. Roku 1944 přijal kněžské svěcení z rukou biskupa Mořice Píchy.¹⁴⁵

Aktivně se angažoval při združstevňování vesnice a s nálepkou „vlasteneckého kněze“ se roku 1951 přestěhoval do Českého Těšína. Zde na apoštolské administratuře pracoval jako sekretář ordináře Fr. Onderka, který jej později jmenoval radou apoštolské administratury a v roce 1953 na nátlak státních úřadů generálním vikářem. V roce 1962 byl ustanoven královéhradeckým sídelním kanovníkem. Po smrti apoštolského administrátora Mons. Onderka se ujal vykonávání jeho funkce, a to v rozporu s kanonickým právem, podle něhož nástupce musí být jmenován *Svatým stolcem*. Funkci zastával od října 1962, přičemž používal neoficiální titul „ordinář českotěšínský“. Vatikánem byl v této funkci pouze trpěn. V Českém Těšíně se aktivně zapojoval do politického dění a to jako člen MNV i ONV

¹⁴² SOkA Frýdek-Místek, fond: MěNV Vratimov, inv. č. 263, dat. 1957-1961, obs. Povolení a zákaz konání církevních průvodů a bohoslužeb, evid. jed. karton 35.

¹⁴³ Zbránek, T.B.: Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*. Magisterská diplomová práce. Brno 2007, http://is.muni.cz/th/64242/FF_m/, s. 83.

¹⁴⁴ ThDr. h. c. Antonín Veselý (29.6.1918 – 1.12.1983)

Zbránek, T.B.: Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*. Magisterská diplomová práce. Brno 2007, http://is.muni.cz/th/64242/FF_m/, s. 83.

¹⁴⁵ Zbránek, T.B.: Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*. Magisterská diplomová práce. Brno 2007, http://is.muni.cz/th/64242/FF_m/, s. 83.

NF. Dále působil v MHKD i *Sdružení katolického duchovenstva Pacem in terris*, v němž patřil k čelným představitelům. V červnu 1978 byl jmenován sídelním kanovníkem olomoucké metropolitní kapituly a o měsíc později přišel o post českotěšínského ordináře, neboť došlo ke připojení apoštolské administratury k olomoucké arcidiecézi.¹⁴⁶

Veřejně se mluvilo o jeho životě v konkubinátu, kterým se ani netajil. Pravidelně po nedělní mši svaté odjížděl za svou přítelkyní. „*Byl mezi nimi zřejmý tělesný nepoměr, ona byla půvabná dáma, on drobný, bledý, s fyzickým handicapem; ... Veselý jí koupil družstevní byt na Slezské ulici, kam za ní často docházel.*“¹⁴⁷

M. Klisz jej nevidí jako čistě negativní osobu, ale jako člověka, který se choval ke druhým tak, jak se chovali oni k němu. Pokud s ním někdo jednal se vši slušností, mohl od něj očekávat totéž. Měl i smysl pro humor. P. Miloslav vzpomíná na oběd, kterého se účastnilo vícero kněží, sám ale dorazil se zpožděním a jediné volné místo bylo právě vedle Veselého. Na otázku, zda je vedle něj volno odpověděl: „*Když pocházíte z toho Uničova, ... ale posadte se.*“¹⁴⁸ Protože nechápal, co tím myslel, bylo mu vysvětleno: „*Tak v Uničově dělají ty velkorypadla...*“¹⁴⁹

Přestože patřil k výrazným osobnostem SKD PIT, např. kaplany na své faře v Českém Těšíně nenutil ke vstupu, ani pro něj neagitoval, ale nechával jako lákadlo přihlášku na viditelném místě. Protože se jak Veselý i Klisz podíleli na zavádění nové liturgie podle závěrů *II. vatikánského koncilu*, nevyhnutelně spolu museli pracovat a osobně se stýkat. Nikdy mu členství v *Pacem in*

¹⁴⁶ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2008, archiv autora.

Zbránek, T.B.: *Sdružení katolických duchovních Pacem in terris*. Magisterská diplomová práce. Brno 2007, http://is.muni.cz/th/64242/FF_m/, s. 83-85.

¹⁴⁷ Antonín Veselý měl výrazný hrb.

Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2008, archiv autora.

Havlíková, D.: Trn v oku českotěšínských jezuitů. Prelát, který se dal na politiku a žil v neskrývaném konkubinátu. In: *Horizont*, č. 3., roč. XVII, 20.1.2009, s. 6-7.

Zbránek, T.B.: *Sdružení katolických duchovních Pacem in terris*. Magisterská diplomová práce. Brno 2007, http://is.muni.cz/th/64242/FF_m/, s. 55.

¹⁴⁸ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

¹⁴⁹ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

terris nenabídl, ale na druhé straně ani M. Klisz jemu nevyčítal, že PIT je proticírkevní organizací.¹⁵⁰

Když P. Veselý zemřel, byl původně naplánován jeho pohřeb v Poličce, odkud pocházel. Ale proti tomuto záměru se postavili někteří kněží z bývalé českotěšínské administratury a jako poděkování za jeho práci pro farnost Český Těšín uspořádali obřady zde. Až následně byl odvezen do Poličky, kde byl také pohřben.¹⁵¹

Když přišel M. Klisz do Vratimova, slíbil mu prelát Onderek, že jej tam udrží, ale po jeho smrti jej jistě pošlou pryč: „*Komunisté by tě tu sežrali, kdyby mohli...*“ Po smrti preláta Onderka byl skutečně přeložen a farnost Hnojník přebíral na svátek sv. Josefa roku 1964.¹⁵²

¹⁵⁰ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

Zbránek, T.B.: Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*. Magisterská diplomová práce. Brno 2007, http://is.muni.cz/th/64242/FF_m/, s. 55.

¹⁵¹ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

¹⁵² Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

Teister, J.: Msgre. Miloslav Klisz. In: *Herold*, č. 5, roč. 15, květen 2005, s. 6-7.

7. HNOJNÍK:

Farnost Hnojník přebíral P. Klisz 19. března 1964 a zůstal zde dalších sedmnáct let.¹⁵³

II. vatikánský koncil přinesl katolické církvi podstatné změny, ale pro věřící samotné byla nejmarkantnější liturgická reforma. Její uvedení v život mělo spočinout na bedrech jednotlivých biskupských konferencí.¹⁵⁴

Rok 1968 je v nás zakořeněn jako rok lepších zítřků pro tehdejší Československo, o své slovo se hlásili dosud umlčovaní a celá společnost směřovala k demokratické budoucnosti. Nový kurz v církvi se pokusilo nastolit *Dílo koncilové obnovy* (DKO), které samo bylo plodem těchto demokratizačních poměrů. Na krátký čas nahradilo nefungující *Mírové hnutí*, ale jeho konec přišel s nastupující normalizací. Naopak *Dílo* bylo nahrazeno novým kolaborujícím *Sdružením katolických duchovních Pacem in terris*.¹⁵⁵

Závěrem roku 1977 byla papežským stolcem vydána bula o úpravě hranic, na jejímž základě došlo k vyjmutí českotěšínské apoštolské administratury z vratislavské arcidiecéze a k jejímu následnému připojení k arcibiskupství olomouckému a to s platností od 23. července následujícího roku.¹⁵⁶

V roce 1978 byl zvolen novým papežem krakovský arcibiskup Karol Wojtyła, tedy muž z východního bloku, znající dobře problémy církví za železnou oponou. Po svém zvolení přijal jméno Jan Pavel II.¹⁵⁷

¹⁵³ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 23.3.2009, archiv autora.

¹⁵⁴ II. vatikánský koncil (11.10.1962 – 8.12.1965)

Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 45.

Kunetka, F.: Liturgická reforma II. vatikánského koncilu a její realizace v moravských diecézích. In: *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*. Brno 2000, s. 153.

¹⁵⁵ Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 44-47, 131.

¹⁵⁶ Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 53.
Pokorný, P.R.: Hranice českých a moravských diecézí po roce 1918. In: *Historické listy*, č. 2, 1992, s. 15-16.

¹⁵⁷ Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 53.

Blížící se konec čtyřiceti let vlády komunistické strany u nás předznamenala velehradská pouť z roku 1985 u příležitosti výročí 1100 let od úmrtí sv. Metoděje, která se stala jednou z největších protirežimních manifestací u nás, nebo projekt tzv. *Desetiletí duchovní obnovy národa*, jehož vyhlášení na konci osmdesátých let jako by hlásalo rozchod s panujícím režimem.¹⁵⁸

Poslední osobou, o které je nutné se v souvislosti s katolickou církví na severní Moravě zmínit, je biskup Josef Vrana.¹⁵⁹

7.1. LITURGICKÁ REFORMA:

Realizace liturgické reformy byla v našich zemích v rukách *Celostátní liturgické komise* (CLK), která byla ustanovena v únoru 1965. Každá diecéze v ní měla své dva zástupce. CLK se dělila na dvě subkomise, první pro české a moravské diecéze a druhou pro Slovensko. *Česká liturgická komise* (ČLK) byla ustanovena v březnu 1965 v Olomouci, přičemž za *Apoštolskou administraturu v Českém Těšíně* v ní byli Ant. Veselý a M. Klisz, který stál v čele její pastorační sekce.¹⁶⁰

Práce komisí byla komplikovaná nejen díky zásahům ze strany státní moci, ale i zevnitř samotného kněžstva, respektive ze strany prorežimního SKD PIT. P. Miloslav byl ve své funkci předsedy pastorační komise nahrazen členem této organizace, který mu zároveň sdělil, že v pastorační komisi mohou pracovat výlučně členové PIT, kteří byli pro církevní tajemníky přijatelní.¹⁶¹

¹⁵⁸ Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 56, 101.

¹⁵⁹ Kunetka, F.: *Liturgická reforma II. vatikánského koncilu a její realizace v moravských diecézích*. In: *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*. Brno 2000, s. 153.

Zbranek, T.B.: *Sdružení katolických duchovních Pacem in terris*. Magisterská diplomová práce. Brno 2007, http://is.muni.cz/th/64242/ff_m/, s. 88.

¹⁶⁰ Kunetka, F.: *Liturgická reforma II. vatikánského koncilu a její realizace v moravských diecézích*. In: *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*. Brno 2000, s. 153, 159-160.

¹⁶¹ Kunetka, F.: *Liturgická reforma II. vatikánského koncilu a její realizace v moravských diecézích*. In: *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*. Brno 2000, s. 153, 159-160.

V souvislosti se zaváděním nové liturgie bylo nutné uspořádat kurz pro kněze, aby mohli být s celou problematikou podrobně seznámeni. Žádný z biskupů se ale nechtěl chopit iniciativy. Nakonec návrh přednesl českotěšínskému ordináři Veselému v jeho pracovně P. Klisz, který začal slovy: *„Netřískajte zbytečně do toho stroje, já vím, že jste tu seděl a nic nedělal, a jak jste mě uviděl oknem, tak jste honem začal třískat do stroje...“*¹⁶² Následně jej upozornil na skutečnost, že se Český Těšín může zdát bezvýznamný, ale proč by přesto nemohl tento liturgický kurz zorganizovat?! P. Veselý s návrhem souhlasil a chopil se organizace. Potřebný státní souhlas byl získán, ale ne tak církevní od biskupa Tomáška, který považoval za jedinou možnost uspořádat kurz pod litoměřickou teologickou fakultou, do jejíž odbornosti celá záležitost samozřejmě spadala. M. Klisz byl tedy poslán do Prahy pro biskupův souhlas a bez něj se neměl vracet. Církevní souhlas byl nakonec získán a kurz v Českém Těšíně uspořádán.¹⁶³

Reflexe *II. vatikánského koncilu* byla zřejmě pro státní orgány velmi důležitá, neboť si na toto téma vyžádaly podrobné zprávy. Církev očekávala s vatikánským koncilem změnu a stejně tak i režim. Liturgické změny nastávaly postupně a samozřejmě s vysvětlováním věřícím, přičemž mladší generace je přijímala kladně, ne však někteří ze starších. Nápodobně tomu bylo i mezi duchovními. Ze zpráv pro státní orgány zaznívá i jeden z návrhů M. Klisze: *„Tento duchovní [M. Klisz] měl také snahu konat pro snoubence pohovory, kde by byli tito upozorňováni na to jak žít v manželství křesťanským životem. Měl dokonce takový návrh, aby byl tímto úkolem pověřen v děkanství jeden duchovní, který by měl tyto pohovory provádět. Měl by to být nejzkušenější duchovní, který by měl na snoubence velký vliv.“*¹⁶⁴

Liturgická komise vykazovala ve sledované době větší činnost než *Mírové hnutí katolického duchovenstva*, což se dotýkalo i M. Klisze: „V

¹⁶² Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2008, archiv autora.

¹⁶³ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2008, archiv autora.

¹⁶⁴ SOkA Frýdek-Místek, fond: ONV Frýdek-Místek, inv. č. 237, sig. 460, dat. 1965-1969, obs. Sledování vývoje církevní politiky, evid. jed. karton 601.

*jablunkovském děkanství se dostal do liturgické komise duchovní Klisz, který je velmi aktivní ve své funkci. Svým vlivem působí i na další duchovní, pomáhá jim i při některých hospodářských problémech a aktivizuje je v jejich činnosti. Jako první chce v příštím roce přestavět oltář, aby odpovídal nové liturgii.*¹⁶⁵

7.2. DKO A SKD PIT:

Dějiny *Díla koncilové obnovy* se začaly psát 21. března 1968 na rozšířeném zasedání předsednictva MHKD, kde došlo k rezignaci celé české části jeho vedení a současně byl zvolen akční výbor s úkolem připravit vznik nového sdružení.¹⁶⁶ *Katolické noviny* zmiňují s touto událostí dvojí vystoupení M. Klisze, který: „*Kriticky, objektivně a moudře mluvil o zásluhách i nedostacích MHKD a uvedl zralé podněty.*“¹⁶⁷ Protože se dlouho diskutovalo nad osudem MHKD, zda by mělo zaniknout či dál existovat, ujal se slova P. Klisz a navrhl, aby se každý z kněží dobrovolně rozhodl, zda zůstane v řadách mírového hnutí, nebo se připojí ke vznikajícímu DKO. Po tomto krátkém projevu Jos. Plojhar beze slova opustil jednací místnost. Později byl P. Miloslav kvůli tomuto svému projevu předvolán na StB, kde jej obvinili z vyvíjení nátlaku na ministra Plojhara, aby rezignoval na svou funkci. Což odmítl slovy, že nikoho ke zdi netlačil, ani nedržel pod krkem. Přestože se M. Klisz aktivně zapojoval do debaty na rozšířeném zasedání předsednictva MHKD, zakládajícího setkání *Díla* na Velehradě ve dnech 13.-14. května 1968 se neúčastnil. Na toto setkání M. Klisz nejel, protože neměl v DKO důvěru, když viděl, že tam naopak míří bývalí aktivisté MHKD.¹⁶⁸

¹⁶⁵ SOkA Frýdek-Místek, fond: ONV Frýdek-Místek, inv. č. 237, sig. 460, dat. 1965-1969, obs. Sledování vývoje církevní politiky, evid. jed. karton 601.

¹⁶⁶ Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 47, 130.

¹⁶⁷ Dějinné rozhodnutí našeho duchovenstva. In: *Katolické noviny*, č. 13, roč. XX, 31.3.1968, s. 3.

¹⁶⁸ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

Cuhra, J.: *Dílo koncilové obnovy v kontextu státně – církevní politiky pražského jara*. In: *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*. Brno 2000, s. 117.

Během ustanovující schůze DKO v oblasti *Apoštolské administratury v Českém Těšíně* přítomní vyčetli Ant. Veselému, že není legitimním českotěšínským ordinářem. Veselý se cítil tímto výpadem těžce dotčen, což se projevilo, když jej M. Klisz požádal o vyřízení jakési dispenze. Veselý namítl, že ji nemůže udělit, neboť byl vlastně sesazen z funkce. P. Klisz mu odpověděl: „*Poslouchejte, já jsem Vás ordinářem neustanovil, a proto Vás z toho ordináře nebudu sesazovat. To je mimo rámec mé kompetence...*“¹⁶⁹ Tato slova přijal Veselý s povděkem.

Státní moc zprvu vznikající DKO příliš nezajímalo, a pokud ano, vnímala jeho vznik spíše pozitivně. Obrat nastal se srpnovou okupací Československa, po němž bylo *Dílo* označeno jako nedemokratická organizace, jejímž cílem nebyla modernizace katolické církve, ale návrat k předúnorovým poměrům. Činnost DKO tedy nakonec nebyla povolena.¹⁷⁰

S nastupující normalizací se začala formovat nová kolaborující kněžská organizace hnutí katolického duchovenstva *Pacem in terris*, jako sdružení s pevnou členskou základnou. SKD PIT ČSR oficiálně vzniklo na ustanovující konferenci 31. srpna 1971 a 17. listopadu téhož roku i federální SKD PIT ČSSR.¹⁷¹

Členství v této organizaci se promítalo např. do přidělování lepších farností, zvyšování platů, kdy nečlenové jako M. Klisz byli samozřejmě znevýhodněni, také konkubinát těmito „pasákům“ procházel a mívali i možnost cestovat do zahraničí. Mnoho kněží do PIT vstupovalo ze strachu, a řadili se mezi pasivní členstvo, další zase z touhy po kariéře. Ani v roce 1989 se duchovní nesjednotili v názoru na organizaci *Pacem in terris*, ani na postavení jejích členů. Důkazem může být názorový střet dvou kněží, který se odehrál na slavnostním obědě s nově zvoleným olomouckým arcibiskupem Vaňákem. Při představování P. Edmund Kempný o sobě řekl, že je krajským předsedou

¹⁶⁹ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

¹⁷⁰ Cuhra, J.: Dílo koncilové obnovy v kontextu státně – církevní politiky pražského jara. In: Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě. Brno 2000, s. 117-122.

¹⁷¹ Balík, S. – Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno 2007, s. 131-132.

PIT v Ostravě a že v době vlády komunistické strany zachraňovali svou činností církve. Na tato slova rozhodně reagoval ThDr. Antonín Huvar obviněním, že hladem strádajícím kněží v komunistických lágrech určitě nijak nepomohli. Dokonce to chvíli vypadalo i na fyzický střet.¹⁷²

Dne 7. prosince 1989 na výzvu českých ordinářů představitelé federálního SKD PIT ukončili svou činnost a byly rozpuštěny všechny jeho organizační složky.¹⁷³

7.3. JUBILEJNÍ ROK SV. METODĚJE:

V neděli 7. července 1985, v jubilejním roce sv. Metoděje, se konala pouť na Velehrad, které předcházela nad očekávání hojně navštívená kněžská pouť 10. dubna.¹⁷⁴ Úmyslem KSČ bylo prezentovat velehradskou pouť jako mírovou slavnost, připomínku na soluňské bratry jako na zakladatele slovanské kultury u nás, ne jako na věrozvěsty. Ale přítomní věřící ji proměnili v největší protirežimní shromáždění, ke kterému u nás došlo do listopadu 1989.¹⁷⁵

Organizace ležela na bedrech olomouckého arcibiskupství. V souvislosti s kněžskou poutí se např. řešilo, zda se bohoslužba bude řídit podle velikonočního oktávu nebo liturgií jubilea. Vše rozhodl biskup Vrana volbou jubilejní Metodějské mše svaté. Na pouti se předpokládala účast asi jednoho tisíce duchovních.¹⁷⁶

Inkriminovaného dne proběhla v 8:00 mše svatá ve staroslověně určená pro veřejnost a bezprostředně po ní se měla konat další, tentokrát pro duchovní. Ale lidé kostel neopustili, a když kněží do něj vcházeli, nastala tlačenice. Z řad věřících zaznělo: „*To jsem ještě neviděla, aby z kostela*

¹⁷² Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 13.3.2009, archiv autora.

Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

¹⁷³ Balík, S. – Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno 2007, s. 144.

¹⁷⁴ Balík, S. – Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno 2007, s. 56.

¹⁷⁵ Balík, S. – Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno 2007, s. 56.

¹⁷⁶ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

vyháněli.¹⁷⁷ Kostel byl plný k prasknutí. M. Klisz se protlačil pouze do jedné z bočních kaplí, kde také přijal Tělo Kristovo, ale nemohl vykonat ani znamení kříže, neboť pro tlačení nezvedl ruku.¹⁷⁸

Později, 7. července 1985, se konala pouť na Velehrad, která se proměnila v onu protirežimní manifestaci, které ale M. Klisz nebyl přítomen. Vše poslouchal na vlnách rozhlasu.¹⁷⁹

7.4. DESETILETÍ DUCHOVNÍ OBNOVY:

Tzv. *Desetiletí duchovní obnovy národa* byl projekt konce osmdesátých let, jehož vyhlášení v listopadu 1987 vyznívalo téměř jako: „...vyhlášení exodu z područí komunistické moci.“¹⁸⁰ Jeho cílem bylo pomoci zahojit rány minulosti, vnitřnímu obrácení a hledání pravdy. Každý jednotlivý rok tohoto desetiletí byl zasvěcen jednomu ze svatých, který vynikal ctností, na niž bylo v daném roce nejvíce upozorňováno, např. bl. Anežce České rok 1988.¹⁸¹

M. Klisz vedl exercicie pro kněze a v souvislosti s nimi byl požádán o jejich zaměření na *Desetiletí*. Nemohl však vyhovět, neboť sám o něm věděl jen velmi málo, stejně jako mnozí další na Moravě. Byl tedy pozván do Prahy na schůzi organizační skupiny, kde mezi přítomnými byl i současný olomoucký arcibiskup Jan Graubner. Hodně mluvil PhDr. Tomáš Halík, na kterého se také M. Klisz obrátil s několika poznámkami. Například podotkl, že se celá záležitost týká prakticky jen Prahy nebo pražské arcidiecéze. Sám již na jejich další schůzi nejezdil, a nechal se nahradit současným ostravsko-opavským biskupem Fr. V. Lobkovicem, který tak cestu do Prahy mohl rovněž využít k návštěvě své rodiny v Plzni.¹⁸²

¹⁷⁷ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

¹⁷⁸ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

¹⁷⁹ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

¹⁸⁰ Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 101.

¹⁸¹ Balík, S. – Hanuš, J.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno 2007, s. 101.

¹⁸² Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

7.5. NÁBOŽENSKÁ LITERATURA:

Ne vždy bylo lehké sehnat v Československu požadovanou náboženskou literaturu, ale možností byl jejich dovoz z Polska. Celníci se však nezaměřovali pouze na náboženskou literaturu, zabavovali téměř vše. Jednou M. Klisz při přechodu hranic z Polska vezl několik románů, které zakoupil, a „tradiční“ láhev alkoholu. Obojí přiznal celníkovi, který ale kvůli oněm knihám prohlídal celý automobil. Přesto zde možnost převozu literatury byla, což si uvědomovali i kněží ze vzdálenějších částí naší republiky, takže M. Klisz např. zasílal vyžádané knihy až na Slovensko. Stačilo je jen převést přes hranice a po té poslat jako běžnou poštovní zásilku.¹⁸³

7.6. STÁTNÍ SOUHLAS:

Státní souhlas byl nutný i pro jediný den výpomoci např. ve zpovídání pro kněze z jiné farnosti. M. Klisz v uvádění důvodů používal režimního „slovníku“: „...jelikož nyní v době postní přistupují věřící hromadně ke sv. svátostem a zde jsou 3 kostely, nezvládnou pastorační sám a potřebují výpomoc, aby se věřící zbytečně dlouho nezdržovali a mohli se věnovat jarním pracím.“¹⁸⁴ nebo: „Slavnější poutě bývají pro zdejší zeměd. pracovníky odměnou za pilnou práci o žních.“¹⁸⁵

Někdy získat onen souhlas nebylo těžké, jindy naopak, jako v případě prvního vánočního svátku roku 1965. Státní souhlas pro výpomoc byl odmítnut s odůvodněním, že dříve tomu bylo naopak kvůli zdravotním problémům předešlého kněze, což se samozřejmě s příchodem M. Klisze změnilo. Bylo nutné tedy požádat o přezkoumání zamítnutí, přičemž jako

¹⁸³ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

¹⁸⁴ SOkA Frýdek-Místek, fond: ONV Frýdek-Místek, inv. č. 240, sig. 463/1, dat. 1965-1970, obs. Udělování státního souhlasu k výkonu duchovní péče, evid. jed. karton 601.

¹⁸⁵ SOkA Frýdek-Místek, fond: ONV Frýdek-Místek, inv. č. 240, sig. 463/1, dat. 1965-1970, obs. Udělování státního souhlasu k výkonu duchovní péče, evid. jed. karton 601.

ZA Opava, fond: KV NF v Ostravě, inv. č. 213, dat. 1948-1951, obs. Katolická akce – seznamy kněží, jejich charakteristiky, evid. jed. karton 118.

důvod M. Klisz uvedl, že souhlas byl udělen i minulého roku, kdy již byl v Hnojníku ustanoven on. Úřady navržené alternativy odmítl a k žádosti připsal: „V záporném případě oznámím [věřícím], že nepříjemné změny nastaly z rozhodnutí ONV – cír. odd.“¹⁸⁶ Drobný nátlak byl asi tou správnou cestou, neboť žádosti bylo nakonec vyhověno a státní souhlas byl pro výpomoc udělen, ale současně byl požádán: „...,abyste se dostavil dne 20. prosince t.r. v dopoledních hodinách na zdejší odbor k projednání některých otázek souvisejících s udělením souhlasu a Vaší činnosti.“¹⁸⁷

7.7. JOSEF VRANA:

J. Vrana¹⁸⁸ pocházel ze Stříbrnic v okrese Přerov, absolvoval *Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži* a v roce 1924 byl přijat do kněžského semináře na *Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci*. Kněžské svěcení přijal v červenci 1928 v katedrále sv. Václava tamtéž. Absolvoval ještě studia na *Masarykově univerzitě v Brně*, načež v letech 1935-1951 působil jako učitel a vychovatel na výše zmíněném gymnáziu. Poté působil v pastorači. Roku 1963 byl jmenován sídelním kanovníkem olomoucké metropolitní kapituly a o rok později farářem u sv. Mořice v Olomouci. V říjnu 1969 byl zvolen do funkce kapitulního vikáře olomoucké arcidiecéze. Působil v politických a veřejných funkcích, byl např. poslancem *Zemského národního výboru v Brně*. Aktivně se podílel na vzniku SKD PIT ČSR a srpnu 1971 se stal jeho prvním předsedou. Roku 1973 byl jmenován biskupem – apoštolským administrátorem olomoucké arcidiecéze s podmínkou přerušení jeho kontaktů s PIT, kterou však plně nenaplnil. Jeho jméno figuruje mezi spolupracovníky StB. Ale na druhé straně se zasloužil o realizaci generální opravy olomoucké katedrály sv. Václava, prosadil prohlášení poutního

¹⁸⁶ SOkA Frýdek-Místek, fond: ONV Frýdek-Místek, inv. č. 240, sig. 463/1, dat. 1965-1970, obs. Udělování státního souhlasu k výkonu duchovní péče, evid. jed. karton 601.

¹⁸⁷ SOkA Frýdek-Místek, fond: ONV Frýdek-Místek, inv. č. 240, sig. 463/1, dat. 1965-1970, obs. Udělování státního souhlasu k výkonu duchovní péče, evid. jed. karton 601.

¹⁸⁸ Mons. Josef Vrana, ThDr. h. c. (17.10.1905 – 30.11.1987)

Zbránek, T.B.: Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*. Magisterská diplomová práce. Brno 2007, http://is.muni.cz/th/64242/ff_m/, s. 88.

kostela Panny Marie na Svatém Hostýnu za baziliku minor a spolupracoval na *Katalogu moravských biskupů* (Olomouc 1977).¹⁸⁹

M. Klisz jej osobně poznal ještě před jeho konsekrací, ještě jako kapitulního vikáře, a to v souvislosti s prací na liturgické obnově v našich zemích. Rád na biskupa Vranu vzpomíná, protože byl vždy nápomocen, pokud se sám dostal do problémů s úřady. Zatímco ordinář Veselý ničeho neučinil, Vrana byl ochoten přijet do Hnojníku a osobně jej upozornit na problém. Tak tomu bylo i v případě jeho střetu s památkáři v souvislosti s úpravou farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Hnojníku podle potřeb nové liturgie, které požadovaly, aby byl oltář vzdálen od zdi, čímž se umožnilo jeho obcházení a sloužit mši svatou tváří k lidu. V úpravách mu pomáhaly jak přednášky architekta Sokola, který se touto problematikou zabýval, tak konzultace s architektem Ludvíkem Kolkem z Brna. Došlo tedy k přesunutí dřevěného zlaceného svatostánku do vedlejší kaple a jeho nahrazení novým umístěným na zdi kostela vlevo od oltáře, zároveň byl seříznut obětní stůl. Biskup J. Vrana osobně dojel až do Hnojníku, aby jej upozornil na plánovanou návštěvu památkářů i na možnou dohru před prokurátorem. Díky Vranově varování se mohl náležitě připravit a celá záležitost nakonec skončila bez jakýchkoliv problémů.¹⁹⁰

P. Klisz říká, že na biskupa Vranu nedá dopustit, neboť pracoval pro katolickou církev a byl jí oddaný, např. podporoval vydávání *Homiletických směrnic*. Proto se také cítil povinen vyjádřit svůj nesouhlas se článkem otištěným v *Katolickém týdeníku*, který byl právě negativně naladěn proti biskupu Vranovi.¹⁹¹

¹⁸⁹ Zbranek, T.B.: Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris*. Magisterská diplomová práce. Brno 2007, http://is.muni.cz/th/64242/ff_m/, s. 88-90.

¹⁹⁰ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

Pokorný, L. a kol.: *Obnovená liturgie*. Praha 1976, s. 248.

¹⁹¹ Z rozhovoru s Mons. M. Kliszem, 17.3.2009, archiv autora.

8. ZÁVĚR:

Jak se může jevit život katolických duchovních ve druhé polovině dvacátého století v Československu? Je vlastně nutností jej popisovat na podkladě vztahu k vládnoucímu komunistickému režimu, který jej ovlivňoval ve všech myslitelných směrech.

Katolická církev, respektive její duchovní, i komunistická strana začínaly po osvobození od fašistické diktatury s vysokým morálním kreditem, který si zasloužily bojem proti fašistické ideologii, ale i utrpením, kterému je ona cíleně vystavovala. Jejich vzájemný vztah nenabýval temných odstínů, a naopak mohl existovat v ovzduší respektu a pomoci, jak se lze domnívat podle řešení česko-polského antagonismu v poválečné Doubravě.

Vítězný únor nebyl okamžitým skokem k nepřátelství a nedůvěře, alespoň na nižších úrovních vzájemných styků. Zaváděná kontrola státu nad církvemi byla postupná a sami její vykonavatelé se jí teprve učili. Obě strany jako by stále neměly o té druhé přesné představy a stále čekaly na to, co bude dál, a naopak žily přítomností. O tomto by mohlo svědčit odborné „doučování“ okresního církevního tajemníka u M. Klisze a naopak jeho dobrovolná uhelná brigáda. Spory vedené na nejvyšších místech o vyslovení důvěry katolické církve komunistům byly zjevně dalece vzdálené běžným občanům, i když byli členy *Strany*, a neměly vliv na účast věřících na bohoslužbách. Vztah ale postupně začal nabývat konkrétních rysů, a vkrádala se nedůvěra a podezřívavost, např. v souvislosti s pastýřskými listy a jejich veřejným čtením, či se zákazem katolického tisku. Kněží ale stále nemuseli mít pocit tvrdé represe vůči nim, a to ani s ohledem na tzv. církevní zákony, schizmatickou *Katolickou akci* či odebírání matrik farním úřadům. Státní plat mohl vyřešit jejich finanční problémy, jako i u M. Klisze, státní *Katolická akce*, bez zjevné podpory, prakticky skončila dřív než začala a odebrání matrik, stejně znamenalo jen, že fary přestaly být matričními úřady, ale i nadále musely vést stejnou agendu pro své vlastní účely.

Přesných rysů nabyl jejich vzájemný vztah nejpozději s vykonstruovanými procesy, izolací biskupů, věznění duchovních a jejich povoláním na mimořádná vojenská cvičení. Neumožnění výkonu povolání, omezení svobody pohybu i myšlení, neboť převýchova byla stále na pořadu dne, zanechaly na postižených bolestivé jizvy, které je ale nemusely přivést ke kolaboraci s režimem, či naopak k podvratné činnosti vůči režimu, hrozící ztrátou státního souhlasu. Kněží se tedy vyprofilovali do tří skupin: kolaborující, protirežimní a jakési třetí jdoucí střední cestou.

Život někde uprostřed ale nebyl pro kněze jednoduchý. Museli se přizpůsobit panujícímu režimu a naučit se s ním jednat. Museli se vyhnout přílišné angažovanosti, která by mohla být interpretovaná jako protistátní činnost, či přílišné pasivity, jež by mohla být vysvětlována jako spolupráce. Jakýkoliv projev nesouhlasu s církevní politikou uplatňované režimem, projevující se např. komplikováním přihlášek na hodiny náboženství, podmiňováním kariéry vystoupením z církve, nabídkou alternativních programů o nedělích a svátcích, či konkrétně zrušením poutního místa Panny Marie Pomocné ve Zlatých horách, se nemohl obejít bez „odměny“ ze strany státního aparátu, ať už to bylo vězení, zařazení do výroby či jen přeložení, jako v případě Mons. Klisze, který byl takto potrestán vícekrát.

Naděje se objevila s rokem 1968 a *Dílem koncilové obnovy*, která vlila do žil mnohých novou krev. Rostla aktivita duchovních, otevřeně mluvili o problémech a současně kritizovali stávající situaci. Ale jejich nadšení mohla zchladit již účast kolaborantů na DKO, jak podotkl Mons. Klisz, přičemž poslední ránu mu zasadil příchod vojsk varšavské smlouvy a následující normalizace. Šedá zóna opět ožila.

Současně se ale objevil nový prostor pro aktivitu kněžstva a to v souvislosti se zaváděním nové liturgie, podle závěrů *II. vatikánského koncilu*. Její zavádění vyžadovalo aktivitu všech duchovních, ať už jako organizátorů či účastníků kurzů.

Do pádu komunismu během sametové revoluce v listopadu 1989 v Československu se na vztahu duchovních a režimu příliš nezměnilo, stejně jako na rozdělení kněží do oněch tří výše zmíněných kategorií. Změna nastávala maximálně v jejich vzájemném poměru, kdy ubývalo kolaborantů. Do které ze skupin se kněz zařadil, bylo na jeho osobním rozhodnutí, jenž však mohlo být ovlivněno vnějšími okolnostmi. Mons. M. Klisz se jeví jako příslušník oné šedé zóny, neboť s režimem nespolečupracoval (nebyl vědomě členem žádné z kolaborantských sdružení katolických duchovních), ale na druhé straně nikdy nepřišel o státní souhlas, což by bylo možné vykládat, že nepatřil k disidentům. Odmítl nabídku členství v komunistické straně, účast na státní *Katolické akci*, ale i možnost kariérního růstu v rámci československé apoštolské administratury, jejíž přijetí by znamenalo zaprodání se s režimem. Byl povolán k PTP a z trestu několikrát přeložen. Podílel se na zavádění liturgické reformy a vydávání homiletických směrnic, což značí, že nepatřil k pasivnímu křídlu duchovních.

Život kněží v šedé zóně nebyl jednoduchý. Dá se mluvit o jejich odvaze a pokoře. Odvaze čelit tlaku ze strany státu a pokoře, která si vyžadovala služba věřícím. Nelze srovnávat život duchovních dlouhodobě vězněných, zařazených do výroby, kolaborantů a těch někde mezi, ale dovoluji si tvrdit, že to žádný neměl jednodušší, neboť žádná z cest nepřinášela jen výhody.

9. RESUME:

The life story of the priest in the second half of the 20th century is a bachelor thesis, which tries to describe the so-called „grey zone“ in the catholic church on the example of one catholic priest – Mons. Miroslav Klisz – in the period of the 40-year-long communist regime. This „grey zone“ consisted of those clericals, who were not deprived of the state approval, who were not imprisoned and who did not collaborate with the communist regime. This thesis does not generalize on the basis of one life-story, but drafts out a kind of general frame of the life of the catholic church in the lack of freedom.

The life of Mons. M. Klisz shows some general topics of the clerical life in the period. He experienced both – the offer to collaboration and repression from the authorities. He received an offer to join the communist party and follow the promising carrier in the church, but he was also called to the military service and a few times displaced to different parishes as a punishment. In spite of all these difficulties, he was fully devoted to the pastoration and to the liturgical reform according to *the 2nd Vatican Council*. The life in the middle between the collaboration and the underground church was indeed from the authorities from the authorities possible.

10. BIBLIOGRAFIE:

ARCHIVNÍ FONDY:

- Archiv města Ostravy, fond: MěstNV v Ostravě, zn. 463.2, dat. 1954-1973, obs. Přehledy výuky náboženství, charakteristik duchovních a učitelů náboženství, evid. jed. karton 890.
- SOKA Frýdek-Místek, fond: MěNV Vratimov, inv. č. 263, dat. 1957-1961, obs. Povolení a zákaz konání církevních průvodů a bohoslužeb, evid. jed. Karton 35.
- SOKA Frýdek-Místek, fond: ONV Frýdek-Místek, inv. č. 237, sig. 460, dat. 1965-1969, obs. Sledování vývoje církevní politiky, evid. jed. karton 601.
- SOKA Frýdek-Místek, fond: ONV Frýdek-Místek, inv. č. 240, sig. 463/1, dat. 1965-1970, obs. Udělování státního souhlasu k výkonu duchovní péče, evid. jed. karton 601.
- SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 172, zn. 290-293, dat. 1950-1955, obs. Sledování církevního vývoje, evid. jed. karton 290.
- SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 173, dat. 1950-1954, obs. Zprávy o stavu náboženského života v obcích Písečná, Skorošice, Supíkovice, Vápenná, Vidnava, Zlaté Hory, evid. jed. karton 291a.
- SOKA Jeseník, fond: Jeseník, inv. č. 175, dat. 1951-1955, obs. Bohoslužebné úkony, poutě, procesí, evid. jed. karton 292.
- SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 638, zn. 460, dat. 1955-1959, obs. Církevní politika, sledování církevního vývoje, konference katolických duchovních, pobožnosti, evid. jed. karton 594.
- SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 645, zn. 1a, dat. 1955-1969, obs. Všeobecné záležitosti církevního oddělení, korespondence s KNV, evid. jed. karton 596.
- SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 655, zn. 11, dat. 1955-1960, obs. Situační zprávy, evid. jed. karton 597.
- SOKA Jeseník, fond: ONV Jeseník, inv. č. 661, zn. 3a, dat. 1955-1960, obs. Styk s apoštolskou administraturou v Českém Těšíně, evid. jed. karton 598.

- SOkA Karviná, fond: MNV Doubrava, inv. č. 65, dat. (1923) 1945-1965, obs. Pamětní kniha obce Doubrava, evid. jed. kniha.
- SOkA Karviná, fond: MNV Doubrava, inv. č. 311, dat. 1948-1949, obs. Přesystemizování místa faráře v duchovní správě, evid. jed. karton 47.
- SOkA Karviná, fond: ONV Karviná, inv.č. 501, dat. 1950-1952, obs. Předávání církevních matrik ONV, evid. jed. karton 443.
- SOkA Karviná, fond: OV NF Karviná, inv. č. 2, dat. 1948-1950, obs. Církevní záležitosti, evid. jed. karton 4.
- SOkA Karviná, fond: ŘKFÚ N. Bohumín, inv. č. 82, sig. V.d, dat. 1900-1950 (1952), obs. Sloučení bohoslužeb ve Skřečoni v polském jazyce, zavedení bohoslužeb v českém jazyce, evid. jed. karton 7.
- ZA Opava, fond: KV NF v Ostravě, inv. č. 60, dat. 1949, obs. Charakteristika kněží a jejich kádrové záležitosti, evid. jed. karton 38.
- ZA Opava, fond: KV NF v Ostravě, inv. č. 110, dat. 1948-1990, obs. Návrh platového zákona pro kněze, zprávy o postoji kněží k tomuto zákonu, evid. jed. karton 59.
- ZA Opava, fond: KV NF v Ostravě, inv. č. 111, dat. 1949, obs. Zprávy o průběhu čtení protistátních pastýřských listů, vydaných katolickými biskupy, v kostelech v Ostravském kraji, evid. jed. karton 59.
- ZA Opava, fond: KV NF v Ostravě, inv. č. 213, dat. 1948-1951, obs. Katolická akce – seznamy kněží, jejich charakteristiky, evid. jed. karton 118.
- ZA Opava, fond: Severomoravský KNV Ostrava, inv. č. 55, sign. 462, dat. 1949-1955, obs. Poutě, církevní oslavy – přehledy poutí, církevních oslav, pokyny, instrukce pro konání, zákazy poutí, rušení poutních míst, evid. jed. karton 18.
- ZA Opava, fond: Severomoravský KNV Ostrava, inv. č. 59, sign. 463.2, dat. (1948) 1949-1955, obs. Seznamy duchovních, jejich posudky, kádrové hodnocení, informace o situaci v církvích Ostravského kraje, statistické formuláře o počtech duchovních, dislokace duchovních, evid. jed. karton 18.
- ZA Opava, fond: Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, inv. č. 60, sig. 463.2, dat. (1951), obs. Vojenská služba duchovních –

udělování odkladů, průzkum plnění vojenské prezenční služby duchovních, evid.jed. karton 19.

- ZA Opava, pob. Olomouc, fond: KNV Olomouc, inv. č. 4522, sig. 460, dat. 1953-1955, obs. Besedy s duchovními, evid. jed. karton 4447.
- ZA Opava, pob. Olomouc, fond: KNV Olomouc, inv. č. 4586, sig. 462, dat. 1950-1959, obs. Poutní místa v kraji, evid. jed. karton 4534.

AUDIO PRAMENY:

- Rozhovory s Mons. M. Kliszem, 10.-23.3.2009, archiv autora.

SOUDOBY TISK:

- Katolické noviny, č. 13, roč. XX, 31.3.1968.

LITERATURA:

- Balík, S. – Hanuš, J.: Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno 2007.
- Baselides, R.: Wspomienia księdza pralata Miloslava Klisza. Pod okiem Opatrzności bożej. In: Głos ludu, č. 21, roč. LXI, 18.2.2006, s. 4.
- Bílek, J.: Pomocné technické prapory. O jedné z forem zneužití armády k politické perzekuci. Praha 2002, 2. upr.vyd.
- Cuhra, J.: Dílo koncilové obnovy v kontextu státně – církevní politiky pražského jara. In: Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě. Brno 2000, s. 112-124.
- Demel, J. (zprac.): Inventář. Archiv římskokatolické fary Orlová 1715-1950 (1956). Karviná 1996.
- Foltýn, D. a kol.: Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha 2005, s. 123.
- Havlíková, D.: Trn v oku českotěšínských jezuitů. Prelát, který se dal na politiku a žil v neskrývaném konkubinátu. In: Horizont, č. 3., roč. XVII, 20.1.2009, s. 6-7.
- Kaplan, K.: Stát a církev v Československu 1948-1953. Brno 1993.
- Kunetka, F.: Liturgická reforma II. vatikánského koncilu a její realizace v moravských diecézích. In: Koncil a česká společnost. Historické,

politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě. Brno 2000, s. 148-165.

- Pokorný, L. a kol.: Obnovená liturgie. Praha 1976.
- Pokorný, R.P.: Hranice českých a moravských diecézí po roce 1918. In: Historické listy, č. 2, 1992, s. 15-16.
- Szymeczek, J. (ed.): Stát, církev a národ v Československé části těšínského Slezska (1945-1953). Český Těšín 2004.
- Teister, J.: Msgre. Miloslav Klisz. In: Herold, č. 5, roč. 15, květen 2005, s. 6-7.
- Vaněk, M. a kol.: Orální historie. Metodické a „technické“ postupy. Olomouc 2003.
- Vaško, V.: Dům na skále. Církev zkoušená. 1. Kostelní Vydří 2004.
- Zbranek, T.B.: Sdružení katolických duchovních Pacem in terris. Magisterská diplomová práce. Brno 2007, http://is.muni.cz/th/64242/ff_m/.